

شکاف نظر و عمل در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری تهران: آسیب‌شناسی معرفت‌شناختی پژوهش‌های پیشین

موسی پژوهان

دانش آموخته دکتری دانشگاه تهران، پژوهشگر مستقل مطالعات برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، تهران، ایران (نویسنده

مسئول: pajooohan82@gmail.com)

نقطه نظر

تاریخ دریافت: 1404-07-16

تاریخ بازنگری: 1404-10-10

تاریخ پذیرش: 1404-10-11

چکیده

شکاف حوزه نظر و عمل در مدیریت و برنامه‌ریزی شهری در ایران بطور عام و در شهر تهران بطور خاص موجب شده است تا نظریات برنامه‌ریزی و مدیریت شهری از یکسو روی کاغذ مانده و از سوی دیگر مدیریت شهری در عمل بدون بهره‌مندی از پشتوانه‌های نظری دچار آزمون و خطاهای هزینه‌بر و فرصت‌سوز شود. هدف از این مطالعه، ارزیابی انتقادی پژوهش‌های موجود در حوزه شکاف نظر و عمل با رویکرد آسیب‌شناسی معرفت‌شناختی، جهت ارائه راهکارهایی برای صورت‌بندی مجدد مسأله در مدیریت شهری تهران است. روش تحقیق بر مبنای اهداف و سوالهای طرح شده، ارزیابی انتقادی و بر مبنای ترکیب چارچوبهای ارزیابی یونگ و سولومون و آلسون و سندبرگ انتخاب شده است. جامعه آماری تحقیق شامل تمامی پژوهش‌هایی است که در حوزه شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری (تهران) انجام یافته‌اند. ۱۵ کار تحقیقاتی مستند (معادل ۳۸ درصد جامعه آماری) به عنوان نمونه انتخاب شده و مورد ارزیابی انتقادی قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان می‌دهند تحقیقاتی که در این حوزه انجام شده‌اند، به دلیل غفلت از به چالش کشیدن پیش‌فرضهای نظری مکاتب برنامه‌ریزی و دیدگاههای مدیریت شهری مسلط و وارداتی، نتوانسته‌اند اُفقهای روش‌شناختی و معرفت‌شناختی جدیدی برای ترمیم شکاف دو حوزه نظر و عمل بگشایند. همچنین این پژوهشها به دلیل فقدان جامعیت و شمولیت نظری در بررسی موضوع شکاف دچار انحرافهایی در ارائه شواهد و نتایج نیز شده‌اند.

واژگان کلیدی؛ تجربه محلی و نظریه توسعه، تهران، شکاف نظر و عمل، مدیریت شهری، معرفت‌شناسی نظری

۱. مقدمه

در ایران چالش شکاف میان نظریه و عمل در نظام‌های مدیریت و برنامه‌ریزی شهری یکی از چالش‌های اساسی و قابل توجه است. همانگونه که ایمانی شاملو و رفیعیان (۲۰۲۰) استدلال می‌کنند، بروز شکاف بین نظریه و عمل در طی قرن اخیر سبب شده است تا پیچیدگی‌های موجود در عرصه برنامه‌ریزی و مدیریت شهری بویژه در کشورهای در حال توسعه مانند ایران، که عمدتاً از نظریه‌های وارداتی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری استفاده می‌کنند، عیان شده و لزوم توجه به مسائل محتوایی و پرداختن به فلسفه شکاف نظر و عمل در مدیریت و برنامه‌ریزی شهری در این کشورها پیشاپیش احساس شود.

آلکساندر مدعی است که این شکاف پُرسدنی نیست چراکه نظریه‌نظریه‌های برنامه‌ریزی و مدیریت شهری توسط نظریه‌پردازانی تولید می‌شوند که به کاربست نظریه‌های خود تمایلی نشان نمی‌دهند (Alexander, 2010). در حالیکه برخی متفکران برنامه‌ریزی از جمله نیل هریس (Harris, 2000) چنین استدلال می‌کنند که چنین شکافی بیشتر به سود نظریه‌پردازان شهری است تا برنامه‌ریزان شهری. هریس بر خلاف آلکساندر معتقد است که این شکاف پرسدنی است و پیروان هریس نیز (از جمله واتسون و همکاران) معتقدند که در طول دهه‌های گذشته حوزه نظری مدیریت شهری حداقل از منظر برخی جنبه‌های آن از جمله برنامه‌ریزی شهری به حوزه عملی آن نزدیک‌تر شده است (Watson et al., 2020). دغدغه شکاف نظر و عمل در حوزه برنامه‌ریزی و مدیریت شهری مساله‌ای جهانی است بگونه‌ای که بسیاری از محققان در کشورهای مختلف (از جمله Pissourios, 2013; Saiu, 2020 و Palermo, 2024) با انتقاد از شیوه‌های رایج در بررسی شکاف نظر و عمل به بررسی انتقادی پژوهشها و رویکردهای مختلف در این زمینه پرداخته و لزوم اتخاذ رویکردهای معرفت‌شناختی و روش‌شناسی را مطرح کرده‌اند.

در ادبیات برنامه‌ریزی شهری، جان فریدمن یکی از نخستین نظریه‌پردازانی است که به شکاف میان «نظر» و «عمل» توجه جدی نشان داد. فریدمن در مدل «برنامه‌ریزی اجتماع-اصولی» و بعدها در تبیین «برنامه‌ریزی ساختاری-مسئله‌محور»، نشان می‌دهد که چگونه برنامه‌ریزی در سطح نظری، تصویری منسجم، عقلانی و مبتنی بر آینده مطلوب ارائه می‌کند، اما در عمل با نیروهای سیاسی، منافع گروهی، محدودیت‌های سازمانی و ساختارهای قدرت گره می‌خورد. از نظر او، این شکاف زمانی تشدید می‌شود که برنامه‌ریزی رویکردی تکنوکراتیک به خود بگیرد و شهر را مجموعه‌ای از مسائل فنی فرض کند، در حالی که مسائل شهری در واقع «سیاسی-اجتماعی» هستند. به همین دلیل فریدمن بر برنامه‌ریزی مشارکتی و توانمندسازی شهروندان تأکید می‌کند تا «عمل» بتواند به «نظر» نزدیک شود. (Friedmann, 1993) از سوی دیگر، یورگن هابرماس با نظریه کنش ارتباطی و تمایز میان «عقلانیت ابزاری» و «عقلانیت ارتباطی» چارچوبی فراهم می‌کند که درک عمیق‌تری از شکاف نظر و عمل در برنامه‌ریزی شهری به دست می‌دهد. در نگاه هابرماس، بخش زیادی از شکست‌های برنامه‌ریزی ناشی از سلطه عقلانیت ابزاری است: مدیران و برنامه‌ریزان به دنبال کارایی، کنترل، و خروجی‌های قابل اندازه‌گیری‌اند، در حالی که دنیای زیست‌شهروندان بر گفت‌وگو، تفاهم، ارزش‌ها و نیازهای کیفی استوار است. وقتی برنامه‌ریزی بدون گفت‌وگوی واقعی

با گروه‌های جامعه انجام شود، «نظر» (برنامه، سند، طرح) از «عمل» (زندگی روزمره، استفاده واقعی از فضا، مقاومت اجتماعی) جدا می‌شود (Habermas, 1996).

با این وجود، موضوعی که بر عمیق‌تر شدن این چالش و پیچیدگی آن در نظام مدیریت شهری ایران و بخصوص تهران می‌افزاید وارداتی بودن بسیاری از نظریه‌های برنامه‌ریزی و مدیریت شهری است که نه تنها در خاستگاه‌های بومی و در چارچوب مقتضیات فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی بافتار ایرانی تولید نشده‌اند بلکه در عمل نیز با تفسیرها و برداشتهای متعدد (و گاهی متضاد با اهداف اولیه نظریه) پیاده شده‌اند که منجر به نتایجی ضد خودش شده است؛ نمونه بارز آن در نظریه طرح‌های جامع شهری کاملاً قابل مشاهده است که برای دهه‌های متمادی است که بر ساختار برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه کالبدی شهرهای ایران غالب هستند (Pazhuhan, 2023). علاوه بر این همانگونه که سامانپور (۲۰۲۲) استدلال می‌کند، شهرسازی رسمی در ایران فاقد انعطاف لازم برای پذیرفتن تجربه محلی است و در نتیجه امکان اثرگذاری تجربه غیررسمی و عملی عاملان بر شهرسازی رسمی در ایران کمتر مورد توجه بوده است که این صلبیت نیز از ویژگیهای نظام مدیریت شهری در ایران محسوب می‌شود (Moghaddam and Rafieian, 2020; Farhoodi et al., 2009). این معضلات در ماهیت و ساختار مدیریت شهری در ایران لزوم پرداختن به مساله شکاف نظر و عمل در بافتار سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و مدیریتی را برجسته‌تر می‌کند.

در کنار اینها، بی‌اعتمادی عمومی نسبتاً گسترده به علم و رشد نفوذ این ایده، بویژه در میان مدیران و سیاست‌گذاران شهری، که نظریه‌های برنامه‌ریزی شهری از حل مسائل پیچیده و چندبعدی بویژه در کشورهای در حال توسعه مانند ایران عاجزند عامل مهم دیگری در فاصله گرفتن قابل توجه نظریه‌های برنامه‌ریزی و مدیریتی شهری از حوزه سیاست‌گذاری عملی در مدیریت شهری است که پدیده خطرناک مدیریت سلیقه‌ای و لحظه‌ای بدون پشتوانه‌های علمی و تخصصی را ترویج کرده است^۱. در نهایت عقب ماندن زمانی نظریه‌های برنامه‌ریزی و مدیریت شهری از واقعیات روز کلانشهرهایی مانند تهران، که کلان‌متغیرهایی چون تغییرات فناوری، نیازهای اجتماعی و عدم قطعیت‌های اقتصادی به سرعت در حال تاثیرگذاری هستند، ضرورت رویکردهای نظری و عملی متناسب برای پاسخگویی به نیازها را دو چندان کرده است. در ابرشهری مانند تهران و در فقدان پل ارتباط دهنده نظریه و عمل در عرصه‌های مختلف و در هم تنیده شهر، هزینه‌های مدیریت شهر به شدت بالا رفته و همزمان نارضایتی عمومی از عملکرد سازمان‌های عمومی مدیریت شهری را بالا برده است. علاوه بر این، این شکاف در نظام مدیریت شهری تهران منجر به تولید و بازتولید ناکارآمدی‌های اقتصادی مدیریت شهری (از جمله هزینه‌های بالای نگهداشت و توسعه شهر، هدررفت منابع ملی و محلی، تأخیرهای غیرقابل توجیه در پروژه‌های توسعه و افزایش بهای تمام شده خدمات شهری) شده است (Mirzakhani et al., 2021; Ghasemi, 2018). در واقع هزینه‌های معرفت‌شناختی شکاف نظر و عمل در نظام مدیریت شهری تهران که شامل هزینه‌های ناشی از آزمون و خطای نظریات وارداتی و صرف منابع مالی کلان برای اجرای آنها از یکسو و هزینه‌های ناشی از عدم توجه به تجربه محلی و دانش زیسته کارشناسی و بومی از سوی

دیگر است، مجموعاً شرایطی را فراهم آورده است که شهر تهران در شرایط فعلی هم بسیار گران اداره می شود و هم همزمان شهروندان تهرانی از کیفیت خدمات عمومی ارائه شده رضایت ندارند.

در راستای پردازش علمی موضوع شکاف میان نظریه و عمل در نظام مدیریت شهری تهران و فراهم آوردن زمینه‌های منطقی و مستند برای پیشبرد بیشتر این موضوع در محافل علمی و مدیریتی، هدف اصلی مطالعه حاضر ارزیابی میزان پرداختن پژوهش‌های پیشین به ابعاد فلسفی شکاف نظر و عمل در حوزه مدیریت شهری تهران با استفاده از رویکرد ارزیابی انتقادی می باشد. بنابراین برخلاف مطالعات پیشین که شکاف را به یک نقص اجرایی تقلیل داده‌اند، پژوهش حاضر آن را به‌عنوان یک نقص معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی در پارادایم‌های مسلط در نظر می‌گیرد. لذا هدف اصلی مطالعه حاضر آسیب‌شناسی معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی پژوهش‌های پیشین و هدف فرعی آن ارائه یک چارچوب مفهومی برای صورت‌بندی مجدد مسأله در مدیریت شهری تهران است. در راستای اهداف مطالعه، دو سوال اصلی و فرعی نیز قابل طرح است؛ سوال اصلی؛ در پژوهش‌هایی که دغدغه شکاف نظر و عمل در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری داشته‌اند، کدام آسیب‌های معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی نهفته است؟ سوال فرعی؛ کدام چارچوب مفهومی برای صورت‌بندی مجدد مسأله در مدیریت شهری تهران مورد نیاز است؟

۲. مواد و روشها

پژوهش حاضر بنا بر ماهیت خود و برای پاسخ به سوالهای پژوهش از روش ارزیابی انتقادی برای بررسی پژوهش‌های منتخب استفاده می‌کند. لذا به لحاظ ماهیت، مطالعه حاضر در دسته پژوهش‌های فرانظری (Meta-Theoretical Study) قرار می‌گیرد. دلیل انتخاب رویکرد ارزیابی انتقادی، ماهیت اهداف مطالعه حاضر است؛ از آنجائیکه مقاله حاضر به دنبال ارزیابی محتوا و ساختار پژوهش‌های پیشین در حوزه ترمیم شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری تهران است، نیازمند روشی است که هم محتوای ارزیابانه داشته باشد و هم رویکرد انتقادی. به همین دلیل ارزیابی انتقادی بهترین گزینه روشی برای این موضوع محسوب می‌شود. در ادامه ابتدا به بررسی چارچوبهای رایج ارزیابی انتقادی پرداخته می‌شود و سپس چارچوب مناسب بر مبنای اهداف مطالعه حاضر انتخاب خواهد شد.

مرور انتقادی بر چارچوبهای ارزیابی متون

ارزیابی انتقادی پژوهش‌های علمی در حوزه‌های مختلف، معمولاً از سه دسته رویکردهای اصلی پیروی می‌کند (Yin, 2014; Creswell, 2013)؛ رویکردهای صوری-روش‌شناختی، رویکردهای گفتمانی-معنابنیاد، و رویکردهای تاریخی-زمینه‌ای. به اعتقاد بین رویکردهای صوری عمدتاً بر کیفیت ساختاری، انسجام منطقی، سازگاری روش و مسئله، و اعتبار داده‌ها تمرکز دارند و تلاش می‌کنند پژوهش را بر اساس معیارهای روش‌شناختی استاندارد ارزیابی کنند (Yin, 2014). در مقابل، رویکردهای گفتمانی مانند نقد گفتمان انتقادی، به تحلیل چارچوب‌های معنایی، مفروضات پنهان، و سازوکارهای قدرت در پس متون علمی می‌پردازند. رویکردهای تاریخی نیز پژوهش‌ها را در بستر تحولات علمی، نهادی و اجتماعی قرار داده و بر شرایط تاریخی تولید دانش تمرکز می‌کنند.

با وجود اهمیت این رویکردها، هماهنگونه که کرسول نیز استدلال می‌کند، هر یک از آنها نوع خاصی از ارزیابی را ممکن می‌سازد و به دلیل محدودیت دامنه تحلیلی، معمولاً قادر نیستند ترکیب هم‌زمان ارزیابی صوری-روش‌شناختی و ارزیابی پارادایمی-هستی‌شناختی را انجام دهند (Creswell, 2013). برای نمونه، نقد گفتمان علی‌رغم توانایی‌اش در آشکارسازی ساختارهای قدرت و مفروضات معنایی، کمتر به انسجام روش، استدلال، و کیفیت طراحی پژوهش می‌پردازد. در مقابل، نقد تاریخی در توضیح زمینه تولید دانش موفق است اما نمی‌تواند به‌صورت نظام‌مند بنیان‌های معرفت‌شناختی یا روش‌شناختی پژوهش‌ها را تحلیل کند. بنابراین این رویکردها برای ارزیابی انتقادی چندلایه و جامع، به‌ویژه در حوزه‌هایی چون برنامه‌ریزی و مدیریت شهری که هم حساسیت‌های روش‌شناختی و هم ابعاد نظری-پارادایمی اهمیت دارند، کفایت لازم را ندارند.

در چنین زمینه‌ای، چارچوب‌های یونگ و سولومون (برای ارزیابی صوری، روش‌شناختی و کیفیت علمی پژوهش) و چارچوب آلوسون و سندبرگ (برای ارزیابی انتقادی هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی) ظرفیت آن را دارند که شکاف میان دو سنت تحلیلی عمده را پر کنند. چارچوب نخست امکان تحلیل دقیق عناصر ساختاری پژوهش، از مسئله‌مندی تا انتخاب روش و انسجام منطقی، را فراهم می‌کند، در حالی که چارچوب دوم پژوهش را از سطح تکنیکی فراتر برده و مفروضات پارادایمی، نوع نگاه به واقعیت، و بنیان‌های معرفت‌شناسی پژوهشگر را آشکار می‌سازد. ترکیب این دو رویکرد، که عملاً به صورت یک چک‌لیست انتقادی دووجهی عمل می‌کند، نسبت به رویکردهای منفردی مانند نقد گفتمان یا نقد تاریخی هم جامع‌تر است و هم متناسب‌تر با هدف تحلیل شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری؛ زیرا این مسئله هم ابعاد مفهومی-پارادایمی دارد و هم مبتنی بر تحلیل کیفیت طراحی و روش پژوهش‌های پیشین است. بر همین اساس در ادامه دو چارچوب پیش گفته بررسی و تحلیل می‌شوند.

به اعتقاد یونگ و سولومون ارزیابی انتقادی یک فرآیند سیستماتیک است که برای شناسایی نقاط قوت و ضعف پژوهش‌های پیشین و به منظور ارزیابی سودمندی و اعتبار یافته‌های آنها استفاده می‌شود. مهمترین اجزای یک ارزیابی انتقادی، از دیدگاه یونگ و سولومون ارزیابی مناسب بودن طرح مطالعه برای سوال تحقیق و ارزیابی دقیق ویژگی‌های کلیدی روش‌شناختی این طرح است. همچنین از نظر آنها عوامل دیگری که باید در نظر گرفته شوند عبارتند از مناسب بودن روش‌های آماری مورد استفاده و تفسیر بعدی آنها، تضاد منافع بالقوه و ارتباط تحقیق با عملکرد خود فرد (Young and Solomon, 2009). یونگ و سولومون یک راهنمای ۱۰ مرحله‌ای را برای ارزیابی پژوهش‌ها پیشنهاد می‌دهند که شامل ۱۰ سوال کلیدی است (شکل ۱).

کادرنوشت شماره ۱: ۱۰ سوال کلیدی در روش‌شناسی ارزیابی انتقادی یونگ و سولومون

۱. آیا سوال مطالعه مرتبط است؟
۲. آیا مطالعه چیز جدیدی اضافه می‌کند؟
۳. چه نوع سوال تحقیقاتی پرسیده شده است؟
۴. آیا طرح مطالعه برای سوال تحقیق مناسب بود؟
۵. آیا روش‌های مطالعه به مهم‌ترین منابع بالقوه سوگیری (Bias) پرداخته است؟
۶. آیا مطالعه طبق پروتکل اصلی انجام شده است؟
۷. آیا مطالعه فرضیه بیان شده را آزمایش می‌کند؟
۸. آیا تجزیه و تحلیل‌های آماری به درستی انجام شده است؟
۹. آیا داده‌ها نتایج را توجیه می‌کنند؟
۱۰. آیا موردی از ملاحظات تعارض منافع (Conflict of Interest) رخ داده یا مستعد رخداد می‌باشد؟

شکل ۱. سوال کلیدی در روش‌شناسی ارزیابی انتقادی یونگ و سولومون، (Young and Solomon, 2009)

همچنین آلسون و سندبرگ رویکرد مسئله‌مندسازی پژوهش را به عنوان یک روش‌شناسی انتقادی برای شناخت و تمیز دادن و به چالش کشیدن پیش‌فرضها درباره موضوع پژوهش پیشنهاد داده‌اند. آلسون و سندبرگ معتقدند که ارائه استدلال‌هایی چون «پژوهشهای موجود ناکامل هستند»، «چشم‌اندازهای مهمی را نادیده گرفته‌اند» و یا «شکافهایی در این پژوهشها وجود دارند که نیاز به پر شدن دارند»، گرچه فرصتهایی برای پژوهش بیشتر فراهم کرده‌اند اما چنین دیدگاهی به دلیل اینکه فرضیات اساسی موجود در پژوهشهای پیشین را به چالش نمی‌کشد و بنابراین از طرح قانده‌مند پرسشهای جدید عاجز است، مطلب جدیدی به پیشینه موجود اضافه نمی‌کند. بنابراین از دیدگاه آلسون و سندبرگ به چالش کشیدن پیش‌فرضها و چارچوبهای فکری یک پارادایم و یا دیدگاه موجود با رویکرد مسئله‌مندسازی مهمترین گام در ارزیابی انتقادی است. بدینسان پژوهشگر بجای استفاده از پرسشهای آماده از طریق مسئله‌مندسازیⁱ و مواجهه دیالکتیک با دیدگاههای مختلف و به چالش کشیدن پیش‌فرضهای رایج دست به طرح پرسشهای جدید میزند (Alvesson & Sandberg, 2011).

در داخل نیز تحقیقاتی در زمینه تطبیق این چارچوب با شرایط مدیریت سازمانهای عمومی انجام شده است. برای نمونه حسینی و دیگران (۲۰۲۳) با بررسی چارچوب پیشنهادی آلسون و سندبرگ به این نتیجه رسیده‌اند که این چارچوب میتواند برای فهم موضوعاتی که سازمانهای دولتی و عمومی در ایران به عنوان مساله مطرح میکنند کمک شایانی نماید بخصوص اینکه در ایران خط‌مشیها واکنشهایی به مسائلی نیستند که باید حل شوند بلکه خودشان، در اغلب اوقات، شکل‌دهنده مسائل جدید و یا تشدیدکننده مسائل قبلی هستند. همچنین صرافی (۲۰۲۵) در پژوهش اخیر خودⁱⁱ از چارچوب مسئله‌مندسازی به عنوان

روشی برای ارزیابی انتقادی نسبت به هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی متداول در خصوص روندهای ناپایدارسازی شهری و منطقه ای در ایران استفاده کرده است. در شکل ۲ روش‌شناسی پیشنهادی آلوسون و سندبرگ تبیین شده است.

کادرنوشت شماره ۲: روش‌شناسی ارزیابی انتقادی پیشنهادی آلوسون و سندبرگ

گونه‌شناسی از مفروضاتی که در رویکرد مسئله‌مندسازی ارزیابی می‌شوند؛

- ✓ فرضیاتی که مبنای بنیادین مکاتب فکری هستند.
- ✓ استعاره‌های ریشه‌ای به معنای تصویری بزرگتر از یک موضوع ویژه که اساس پیشینه موجود است (state of the art)
- ✓ پارادایم؛ هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و فرضیات روش‌شناختی پیشینه پژوهش
- ✓ ایدئولوژی؛ فرضیات سیاسی، اخلاقی و ... پیشینه پژوهش
- ✓ رشته یا زمینه (field)؛ فرضیاتی در مورد موضوعاتی خاص که در میان مکاتب و نظریات مختلف به اشتراک گذاشته شده است.

اصول شناسایی و به چالش کشیدن مفروضات با جهت‌گیری طرح پرسشهای جدید؛

- ✓ تشخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی
- ✓ شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری
- ✓ ارزیابی مفروضات و امکان‌سنجی به چالش کشیدن آنها
- ✓ توسعه فرضیات جایگزین و بررسی شیوه‌های جایگزینی آنها
- ✓ ارزیابی میزان قانع‌کنندگی فرضیات جدید در میان مخاطبان

شکل ۲. روش‌شناسی ارزیابی انتقادی پیشنهادی آلوسون و سندبرگ، (Alvesson & Sandberg, ۲۰۱۱)

با توجه به اینکه چارچوب پیشنهادی یونگ و سولومون برای ارزیابی کیفیت علمی و محتوای روشی و چارچوب پیشنهادی آلوسون و سندبرگ برای ارزیابی انتقادی هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی، چارچوبی کامل و متناسب با اهداف تحقیق حاضر را ارائه می‌دهند در مقایسه با سایر روشها از جمله نقد گفتمان یا نقد تاریخی، نیز ارجحیت دارد. علاوه بر اینها به دلیل عدم جامعیت یک روش خاص، برای نمونه نقد گفتمان یا نقد تاریخی، در فرایند ارزیابی انتقادی پژوهشهای پیشین، از ترکیب دو چارچوب پیش‌گفته برای ارزیابی انتقادی پژوهشهای پیشین در خصوص شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری در ایران (تهران) استفاده خواهد شد^۷. بنابراین ابزار تحلیل داده‌ها، چارچوب ترکیبی و مدون برگرفته از یونگ و سولومون و آلوسون و سندبرگ خواهد بود که به عنوان یک چک لیست انتقادی دوجوهی (نقد صوری و نقد پارادایمی) عمل می‌کند.

در نهایت به منظور اطمینان از روایی ابزار ترکیبی نقد، پیش‌نویس چک‌لیست و فرآیند کدگذاری در اختیار دو تن از اساتید خبره رشته (متخصص در روش‌شناسی کیفی و برنامه‌ریزی انتقادی) قرار گرفت و پس از اعمال نظر ایشان، اعتبار محتوایی و ساختاری ابزار ترکیبی تأیید شد. همچنین به منظور تأمین قابلیت وابستگی (Dependability) فرآیند تحلیل، تمامی مقالات نمونه توسط دو نفر از تیم پژوهش (نویسنده و یک همکار دیگر) به صورت مستقل با استفاده از ابزار ترکیبی کدگذاری و ارزیابی شدند و میزان توافق بین کدگذاران (coder-Inter Agreement) در استخراج نقدها و فرضیات پنهان، بالای ۹۰ درصد گزارش شد.

برای ارزیابی انتقادی پژوهش‌های مرتبط با شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری تهران ابتدا و طی یک جست و جوی سیستماتیک در پایگاه‌های علمی و استنادی (شامل گوگل اسکالر فارسی، پایگاه اطلاعات علمی و مجلات دانشگاه‌های تهران، تربیت مدرس و شهید بهشتی، پایگاه علمی جهاد دانشگاهی (SID)، پایگاه مجلات نور و پایگاه علم نت) کلیدواژه‌های «شکاف نظر و عمل در ایران»، «شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری»، «عملگرایی در مدیریت شهری ایران و تهران»، «مدیریت شهری تهران و شکاف نظر و عمل»، «ترمیم شکاف نظریه و اقدام در مدیریت شهری»، «پُر کردن شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری»، «گسست میان نظریه و کنش» و «گسست علم و عمل در مدیریت شهری تهران» جست و جو شدند. بازه زمانی جست و جو نیز، با توجه به آگاهی از این واقعیت که ادبیات موضوعی شکاف نظر و عمل در داخل کشور محدود است، بدون محدودیت انتخاب شد. محصول مقدماتی این جست و جو پس از پالایش‌های اولیه (مانند حذف موارد غیرمرتبط با حوزه مدیریت شهری) مشتمل بر ۳۹ مقاله، طرح تحقیقاتی و گزارش علمی بود که پس از مطالعه عنوان و چکیده به عنوان یافته‌های نهایی و کاندید انتخاب و ذخیره شدند. در مرحله بعدی نیز با بهره‌گیری از سه معیار، به عنوان فیلترهای نهایی برای انتخاب نمونه‌های ارزیابی، نمونه‌ها انتخاب شدند؛ این سه معیار عبارت بودند از:

۱) متمرکز بودن تحقیق بر دغدغه شکاف نظر و عمل،

۲) سوگیری مرتبط با مسائل شهری

۳) دارا بودن پیشنهادهایی برای ترمیم شکاف نظر و عمل

در نهایت و به عنوان نتیجه اعمال معیارهای سه‌گانه بالا، ۱۵ مقاله و گزارش علمی برای ورود به مرحله ارزیابی انتقادی انتخاب شدند. همچنین نتیجه مقدماتی جست و جو از فیلتر سه معیار مختلف گذرانده شدند و این اطمینان حاصل شد که تکرار چرخه اعمال فیلتر نتیجه مشابهی خواهد داشت. نکته مهم بعدی این بود که گرچه تمایل به افزایش تعداد نمونه‌ها برای ارزیابی، به دلیل افزایش روایی نتایج وجود داشت، اما طی بررسی‌های اولیه مشخص شد که افزودن مواردی که طبق سه معیار اصلی با ۱۵ نمونه نهایی همخوانی ندارد جدای از اینکه فرایند ارزیابی را کم‌اعتبار می‌کند، بر نتایج ارزیابی نیز اثرات منفی خواهد داشت. در نهایت اینکه برخی مقالات منتخب گرچه مستقیماً بر «تهران» «تمرکز موضعی» نداشتند اما از یکسو به دلیل دارا بودن هر سه معیار انتخاب و همچنین ارتباط و تاثیر غیرمستقیم با تهران و «تمرکز موضعی» شایستگی مورد نیاز را برای قرار گرفتن در نمونه‌ها یافتند. بنابراین کفایت حجم نمونه (۱۵ مقاله) با رسیدن به اشباع نظری در ابعاد نقد پارادایمی و استخراج تمامی تم‌های انتقادی بر اساس چارچوب آلوسون و سندبرگ تامین شد. در شکل ۳ فرایند روش‌شناختی تحقیق ارائه شده است.

شکل ۳. فرایند روش‌شناختی انتخاب نمونه‌های ارزیابی

۳. فرایند تحلیل محتوا

با مشخص شدن ابزار تحلیل محتوا و تعیین تعداد نمونه، در گام بعدی تحلیل محتوای کیفی پژوهشها و مطالعات منتخب انجام شد. مطالعه حاضر هر مقاله/پژوهش/مطالعه به مثابه واحد تحلیل در نظر گرفته شده است. دسته‌بندی ۱۵ پژوهش منتخب ابتدا بر اساس چارچوب ارزیابی ترکیبی انجام شد بدین ترتیب که ابتدا شایستگی روش‌شناختی و عمق محتوایی پژوهشها بر اساس چارچوب پیشنهادی یونگ و سولومون مورد ارزیابی انتقادی قرار گرفت و سپس مقوله‌بندی مفاهیم بر اساس گونه‌شناسی مفروضاتی که در رویکرد مسئله‌مندسازی آلوسون و سندبرگ پیشنهاد شده‌اند، انجام شد. در نهایت مفروضات پژوهشهای منتخب با جهت‌گیری طرح پرسشهای جدید با بهره‌گیری از اصول پنجگانه شناسایی و به چالش کشیده شدند. به بیان دیگر، هر مقاله/پژوهش به عنوان واحد تحلیل به دقت مطالعه شد، سپس بخشهای مختلف مقاله (از چکیده تا نتیجه‌گیری) بر مبنای ۱۰ سوال یونگ و سولومون در قالب مقوله‌های موضوعی مختلف از هم تفکیک و مورد ارزیابی قرار گرفت. در این فرایند تلاش شد تا مقوله‌های موضوعی از غربال چارچوب ارزیابی یونگ و سولومون عبور داده شوند تا در نهایت میزان شایستگی طرح مطالعه و ویژگی‌های کلیدی روش‌شناختی واحدهای تحلیل مشخص شوند. سپس این واحدهای تحلیل مجدداً

بر اساس گونه‌شناسی مفروضات آلوسون و سندبرگ مجدداً و با هدف درک فرضیات/نظریات مبنایی مورد قبول مطالعه مقوله‌بندی شده و سپس نتایج و دستاوردهای هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی آنها بر اساس اصول پنجگانه به چالش کشده شده‌اند.

۴. تحلیل پارادایمی و فراتحلیل انتقادی

در این بخش به ارزیابی انتقادی پژوهشهای منتخب بر اساس چارچوب ترکیبی یونگ و سولومون و آلوسون و سندبرگ پرداخته می‌شود. نکته حائز اهمیت این است که فرایند ارزیابی بر اساس سوالات یونگ و سولومون و معیارهای آلوسون-سندبرگ طرحی شده است؛ بر این اساس ابتدا با بهره‌گیری از چارچوب پیشنهادی یونگ و سولومون و از طریق یافتن پاسخ برای سوالات سعی می‌شود تا نقاط قوت و ضعف پژوهشهای منتخب و میزان سودمندی و اعتبار یافته‌های آنها مورد ارزیابی قرار گیرد. سپس با استفاده از چارچوب پیشنهادی آلوسون و سندبرگ، پیش‌فرضها و میزان توانمندی این پژوهشها در صورت‌بندی سوالات جدید و ارائه افقهای نو در ترمیم شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری تهران بر اساس چارچوب ارزیابی آلوسون-سندبرگ مورد بررسی قرار گرفته‌اند. به بیان دیگر فرایند ارزیابی انتقادی مطالعه حاضر دومارحله‌ای و مبتنی بر شایستگی پژوهشهای منتخب بر اساس مناسب بودن طرح مطالعه و ویژگی‌های کلیدی روش‌شناختی و همچنین میزان مسئله‌مندی موضوع ترمیم شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری تهران و مواجهه دیالکتیک آنها با دیدگاههای مختلف طراحی شده است. در جداول شماره ۱ و ۲ پژوهشهای منتخب همراه با نتایج ارزیابی بر اساس رویکرد ترکیبی یونگ-سولومون و آلوسون-سندبرگ به ترتیب و به تفکیک ارزیابی شکلی (بر اساس چارچوب یونگ-سولومون) و ارزیابی محتوایی-پارادایمی (بر اساس چارچوب آلوسون-سندبرگ) آورده شده‌اند.

جدول ۱: ارزیابی شکلی پژوهشهای پیشین بر اساس چارچوب یونگ-سولومون

عنوان پژوهش	راهنمای ۱۰ مرحله‌ای یونگ و سولومون ^v
نقدی بر شکاف نظریه و عمل در پارادایم مدرن- اثبات‌گرایانه در مدیریت و سازمان (Abdollahi & Mohammadi, 2017)	<p>آیا سوال مطالعه مرتبط است؟ بله (معطوف به دغدغه شکاف نظر/عمل است)</p> <p>آیا مطالعه چیز جدیدی اضافه می‌کند؟ بله (ریشه‌های احتمالی شکاف بررسی و برخی نواقص پارادایم اثبات‌گرایی از نگاه جدایی نظر از عمل موشکافی شده‌اند)</p> <p>چه نوع سوال تحقیقاتی پرسیده شده است؟ اکتشافی</p> <p>آیا طرح مطالعه برای سوال تحقیق مناسب بود؟ بله (عمده مولفه‌های روش‌شناختی اعم از طرح اصولی مساله، بیان دقیق سوال، پیکره‌بندی علمی مطالعه و مانند اینها را داراست)</p> <p>آیا روش‌های مطالعه به مهم‌ترین منابع بالقوه سوگیری (Bias) پرداخته است؟ خیر</p> <p>آیا مطالعه طبق پروتکل اصلی (ساختار تحقیقی پژوهش شامل سوالات، فرضیات، روش تحقیق و ...) انجام شده است؟ تا حدودی (موردی مانند عمق کم در بیان مساله، بدنه تحلیلی ضعیف و ناکافی در پرداخت نظریه انتقادی وجود داشت)</p> <p>آیا مطالعه فرضیه بیان شده را آزمایش می‌کند؟ بله</p> <p>درستی تجزیه و تحلیل‌های آماری؟ -</p> <p>آیا داده‌ها نتایج را توجیه می‌کنند؟ -</p> <p>آیا موردی از ملاحظات تعارض منافع (Conflict of Interest) رخ داده یا مستعد رخداد می‌باشد؟ خیر</p>
توسعه پایدار: از سیاست‌گذاری تا عمل (تبیین مدل شکاف خط‌مشی‌های عمومی در حوزه محیط‌زیست) (Rezaei et al., 2023)	<p>مرتبط بودن سوال؟ بله (محور سوال نحوه ترمیم شکاف نظر و عمل است)</p> <p>مطلب جدید؟ بله (مدلی برای ترمیم شکاف ارائه می‌دهد)</p> <p>نوع سوال تحقیقاتی؟ اکتشافی</p> <p>مناسب بودن طرح مطالعه؟ بله (ساختار تحقیق مناسب طراحی شده است)</p> <p>وجود منابع بالقوه سوگیری (Bias)؟ خیر</p> <p>انجام مطالعه طبق پروتکل اصلی؟ تا حدودی (ایرادهایی مانند بررسی پیشینه تحقیق و ادبیات جهانی موضوع ضعیف بودند)</p>

<p>آزمایش فرضیه بیان شده؟ (سوالات پاسخ داده شده اند) درستی تجزیه و تحلیل‌های آماری؟ بله (از مدل معادلات ساختاری که معتبر است استفاده شده است و داده‌ها نیز معتبرند) توجیه نتایج توسط داده‌ها؟ با توجه به روایی و پایایی بالای مدل، بله تعارض منافع (Conflict of Interest)؟ خیر</p>	
<p>مرتبط بودن سوال؟ (فاقد سوال) مطلب جدید؟ بله (روشها و راهبردهایی برای نزدیکی حوزه نظر و عمل در شهرداری تهران ارائه شده است) نوع سوال تحقیقاتی؟ فاقد سوال مناسب بودن طرح مطالعه؟ دغدغه اصلی که ترمیم شکاف نظر و عمل در شهرداری تهران بوده در مرکز مطالعه قرار داشت وجود منابع بالقوه سوگیری (Bias)؟ خیر انجام مطالعه طبق پروتکل اصلی؟ تا حدودی (مطالعه فاقد سوال و فرضیه بود) آزمایش فرضیه بیان شده؟ خیر درستی تجزیه و تحلیل‌های آماری؟ (مطالعه به صورت کیفی و با مرور و ارزیابی اسناد و فرایندها انجام شده است) توجیه نتایج توسط داده‌ها؟ بله تعارض منافع؟ خیر</p>	<p>آسیب‌شناسی سازوکارهای فرآیند پژوهش در شهرداری تهران و ارائه راهکارهای اجرایی Jalili- Sadrabad & Sanjideh, 2022 [[1401]]</p>
<p>مرتبط بودن سوال؟ (فاقد سوال) مطلب جدید؟ بله (با شناسایی حلقه‌های معیوب در نظام عرضه و تقاضای پژوهش مدلی جهت ترمیم شکاف پیشنهاد میدهد) نوع سوال تحقیقاتی؟ - مناسب بودن طرح مطالعه؟ (گرچه پژوهش فاقد سوال و فرضیه است اما روش‌شناسی ساختارمند و منسجمی برای بررسی موضوع بکار برده است) وجود منابع بالقوه سوگیری؟ خیر انجام مطالعه طبق پروتکل اصلی؟ بله (به استثنای سوال و فرضیه، باقی استانداردهای تحقیق رعایت شده است) آزمایش فرضیه بیان شده؟ خیر درستی تجزیه و تحلیل‌های آماری؟ - آیا داده‌ها نتایج را توجیه می‌کنند؟ - تعارض منافع (Conflict of Interest)؟ خیر</p>	<p>آسیب‌شناسی جایگاه پژوهش و کاربست آن در مدیریت شهری مطالعه موردی؛ نظام مدیریت شهری تهران Alvani et al., 2018) [[1397]]</p>
<p>مرتبط بودن سوال؟ بله (هم عنوان مقاله سوال گونه است و هم همین سوال محور روش‌شناختی و معرفت‌شناختی پژوهش قرار گرفته است) مطلب جدید؟ بله (با روش کیفی و ارائه شواهد متعدد تلاش دارد تا کارآمدی نهادهای غیررسمی در نزدیک کردن نظر و عمل در نوسازی بافت‌های فرسوده را اثبات کند) نوع سوال تحقیقاتی؟ (اکتشافی) مناسب بودن طرح مطالعه؟ بله (ساختار یک تحقیق کیفی بر مبنای استانداردهای علمی از جمله طرح تحقیق مناسب، روش‌شناسی دقیق و ارائه شواهد و یافته‌ها رعایت شده است) منابع بالقوه سوگیری (Bias) پرداخته است؟ خیر (مطالعه نسبت به برخی نظریات از جمله نظریه ساختاری گیدنز تعصب بیش از حد نشان داده است) انجام مطالعه طبق پروتکل اصلی؟ (استانداردهای پژوهش کیفی رعایت شده است) آزمایش فرضیه بیان شده؟ - درستی تجزیه و تحلیل‌های آماری؟ بله توجیه نتایج توسط داده‌ها؟ بله تعارض منافع (Conflict of Interest)؟ خیر</p>	<p>نهادهای مردمی ایرانی چگونه میتوانند شهرسازی را اصلاح کنند؟ بررسی موردی در محله شوش Samanpour, 2022) [[1401]]</p>
<p>مرتبط بودن سوال؟ بله (محور سوال نقش قدرت شهری در راستای ترمیم نظریه و عمل در مدیریت شهری است) مطلب جدید؟ خیر (پیشنهادها کلی و با وجود دغدغه ترمیم شکاف، نتایج و شواهد علمی چندانی برای برون رفت از وضعیت فعلی ارائه نمی‌شود) نوع سوال تحقیقاتی؟ اکتشافی</p>	

<p>مناسب بودن طرح مطالعه؟ بله</p> <p>وجود منابع بالقوه سوگیری (Bias)؟ خیر مطالعه نسبت به برخی نظریات که ماهیت ضدسرمایه‌داری دارند تعصب بیش از حد نشان داده است) انجام مطالعه طبق پروتکل اصلی؟ تا حدودی (ضعف جامعیت نظری در بررسی همه دیدگاه‌های مهم و تاثیرگذار، فقدان تبیین رابطه قدرت شهری و شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری تهران و فقدان ارائه شواهد علمی کافی از مهمترین نقاط ضعف پژوهش است)</p> <p>آزمایش فرضیه؟ خیر (مطالعه فاقد فرضیه است)</p> <p>درستی تجزیه و تحلیل‌های آماری؟ -</p> <p>توجیه نتایج توسط داده‌ها؟ خیر، به دلیل فقدان ارائه شواهد کافی، فقدان مدل نظری جامع و عدم توانایی در فراهم‌آوری نتایج قابل اتکاء</p> <p>تعارض منافع (Conflict of Interest)؟ خیر</p>	<p>تبیین مفهوم «قدرت شهر» و اثرات آن در فرآیند توسعه شهر تهران (Nezhadbahram & Jalili, 2020 [1399])</p>
<p>مرتبط بودن سوال؟ فاقد سوال و فرضیه است و نظریه پراکسیس را به صورت پیش فرض قبول کرده است</p> <p>مطلب جدید؟ (تاکید بر ضرورت وجود مهارت‌های چانه زنی، ارتباط با جوامع، میانجیگری و تسهیلگری به عنوان رویکردهای کاهش شکاف نظر و عمل در برنامه‌ریزی شهری از نتایج مفید مطالعه است)</p> <p>نوع سوال تحقیقاتی؟</p> <p>مناسب بودن طرح مطالعه؟ (گرچه مطالعه فاقد سوال بود، اما با محور قرار دادن نحوه ترمیم شکاف نظر و عمل در حوزه آموزش عالی برنامه‌ریزی شهری توانسته به شواهد مناسبی دست یابد)</p> <p>وجود منابع بالقوه سوگیری (Bias)؟ خیر (مبانی نظری مطالعه تحت سیطره نظریات فوکو قرار دارد)</p> <p>انجام مطالعه طبق پروتکل اصلی؟ تا حدودی (فاقد جامعیت نظری برای تحلیل نقش قدرت در حوزه برنامه ریزی و مدیریت شهری است)</p> <p>آزمایش فرضیه بیان شده؟ خیر</p> <p>درستی تجزیه و تحلیل‌ها؟ -</p> <p>توجیه نتایج توسط داده‌ها؟ (بله) با توجه به اتکاء یافته‌های مقاله به داده‌های رسمی، معتبر و قابل دسترس)</p> <p>تعارض منافع (Conflict of Interest)؟ خیر</p>	<p>بررسی مفهوم پراکسیس شهری در کاهش شکاف میان نظریه و عمل (Noorian & Esmacili, 2023 [1402])</p>
<p>مرتبط بودن سوال؟ بله (در چکیده و مقدمه مطالعه سوال مطرح شده است)</p> <p>مطلب جدید؟ بله (با بررسی ادبیات موضوعی مدیریت مبتنی بر شواهد و طرح دغدغه شکاف میان حوزه نظر و عمل در مدیریت حوزه عمومی و تحلیل و آسیب‌شناسی وضعیت شکاف میان بین دانشگاهیان و نظریه پردازان و مدیران اجرایی در این حوزه به معرفی راهبردهایی برای ترمیم شکاف در هر دو حوزه نظر و عمل پرداخته است)</p> <p>نوع سوال تحقیقاتی؟ (اکتشافی)</p> <p>مناسب بودن طرح مطالعه؟ بله (با توجه به تعریف روند مطالعه بر اساس مدل هرم شواهد و آسیب شناسی وضعیت موجود در چارچوب آن و همچنین بررسی ادبیات موضوعی و شواهد و مدارک در دسترس، طرح مطالعه منسجمی است)</p> <p>وجود منابع بالقوه سوگیری (Bias)؟ خیر اما در عین حال مطالعه دارای سوگیری است؛ کمبود آگاهی مدیران را دلیل اصلی کم توجهی به رویکرد مدیریت مبتنی بر شواهد معرفی شده است</p> <p>انجام مطالعه طبق پروتکل اصلی؟ (استانداردهای پژوهش کیفی رعایت شده است)</p> <p>آزمایش فرضیه بیان؟ بله (پیش فرض اصلی مطالعه کمبود آگاهی به عنوان دلیل اصلی بی توجهی به رویکرد مبتنی بر شواهد است)</p> <p>درستی تجزیه و تحلیل‌ها؟ -</p> <p>توجیه نتایج توسط داده‌ها؟ بله</p> <p>تعارض منافع (Conflict of Interest)؟ خیر</p>	<p>مدیریت مبتنی بر شواهد؛ پلی بر شکاف علم مدیریت و عمل مدیر (Pazhohesh Jahromy, 2017 [1396])</p>
<p>مرتبط بودن سوال؟ بله (مطالعه به چگونگی رابطه میان دانش و عمل برنامه‌ریزی شهری در شرکتهای مهندسی مشاور با هدف شناسایی شکاف میان دانش و عمل برنامه‌ریزی شهری پرداخته است)</p> <p>مطلب جدید؟ بله (با بررسی موضوع از زاویه دید دانش صریح و دانش ضمنی و نسبت آنها با دغدغه شکاف نظر و عمل به تحلیل این شکاف در حوزه برنامه ریزی و مدیریت شهری تهران پرداخته است و آسیب‌شناسیهای جدیدی در این حوزه ارائه کرده است)</p> <p>نوع سوال تحقیقاتی؟ (اکتشافی)</p> <p>آیا طرح مطالعه برای سوال تحقیق مناسب بود؟ بله (با توجه به انتخاب مهندسی مشاور شهرسازی به عنوان واحد تحلیل و انتخاب روش تحلیل مضمون بر اساس مصاحبه‌های نیمه ساخت‌یافته، طرح مطالعه منسجم است)</p> <p>وجود منابع بالقوه سوگیری (Bias)؟ خیر</p>	<p>شکاف میان دانش و عمل برنامه‌ریزی شهری؛ یافته‌هایی از شرکتهای مهندسی مشاور تهران (Nejati & Nedae [1404] [Tousi, 2025])</p>

<p>آیا مطالعه طبق پروتکل اصلی انجام شده است؟ (استانداردهای پژوهش کیفی رعایت شده است) آزمایش فرضیه بیان شده؟ به سوال تحقیق پاسخ داده شده است درستی تجزیه و تحلیل‌های آماری؟ - توجیه نتایج توسط داده‌ها؟ بله (با توجه به اتکاء نتایج به یافته‌های عینی حاصل از تحقیقات میدانی) تعارض منافع (Conflict of Interest)؟ خیر</p>	
<p>مرتبط بودن سوال؟ بله (در مقدمه بیان شده است) مطلب جدید؟ بله (مطالعه با مرور ادبیات نظری و دیدگاه نظریه‌پردازان طراحی شهری در خصوص راهکارهای شکاف نظر و عمل توانسته به جمع‌بندی نسبتاً جامعی از راهکارهای ترمیم بر اساس دیدگاه‌های نظریه‌پردازان برسد. همچنین مطالعه سعی کرده حرفه مبتنی بر شواهد را به عنوان چارچوبی راهنمای برای حرکت در مسیر ترمیم شکاف معرفی و بازتعریف کند) نوع سوال تحقیقاتی؟ (پژوهشی) مناسب بودن طرح مطالعه؟ بله (مطالعه سعی کرده از طریق یک مقایسه تطبیقی بین حوزه نظر و عمل طراحی شهری به دغدغه شکاف بین این دو از دیدگاه نظریه‌پردازان بپردازد) منابع بالقوه سوگیری (Bias)؟ خیر (مطالعه صرفاً بر دیدگاه‌های نظریه‌پردازان تکیه کرده و از دیدگاه‌های عملگرایان غافل شده است) انجام مطالعه طبق پروتکل اصلی؟ بله (با توجه به رعایت ساختارمندی در فرایند پژوهش‌های توصیفی و بررسی جامع نظریات با جهت‌گیری دغدغه عمل و نظر) آزمایش فرضیه بیان شده؟ بله (پیشفرض وجود شکاف بین نظریه و عمل مورد تایید واقع شده است) درستی تجزیه و تحلیل‌های آماری؟ - توجیه نتایج توسط داده‌ها؟ بله تعارض منافع (Conflict of Interest)؟ خیر</p>	<p>شکاف میان نظریه و حرفه در طراحی شهری معاصر (Samavati,) [1399] [2020]</p>
<p>مرتبط بودن سوال؟ بله (سوال با دغدغه شکاف میان نظر و عمل از منظر چالش‌های موجود در نظام آموزش عالی مطرح شده است) مطلب جدید؟ خیر (با توجه به نگاه غیرواقع بینانه به نظام آموزش عالی و چالش‌های آن در ترمیم شکاف نظر و عمل بخصوص در حوزه مدیریت شهری، نتایج مفید نیست) نوع سوال تحقیقاتی؟ (بنیادی) مناسب بودن طرح مطالعه؟ بله (با توجه به اتکاء سوال بر محتوای مشخص، تاثیر جهانی شدن بر آموزش عالی با دغدغه شکاف میان نظر و عمل، مناسب است) منابع بالقوه سوگیری (Bias) پرداخته است؟ خیر (مطالعه نسبت به برخی نظریات از جمله ضد لیبرال تعصب بیش از حد نشان داده است) انجام مطالعه طبق پروتکل اصلی؟ (مطالعه به دلیل ساختار توصیف گونه آن و تکیه کمتر بر تحلیلهای عمیق‌تر از تاثیرات متقابل جهانی شدن و آموزش عالی از منظر دغدغه ترمیم شکاف نظر و عمل دچار کمبودهایی است) آزمایش فرضیه بیان شده؟ - درستی تجزیه و تحلیل‌های آماری؟ - توجیه نتایج توسط داده‌ها؟ بله (با توجه به تکیه نتایج بر یافته‌های مروری مطالعه) تعارض منافع (Conflict of Interest)؟ خیر</p>	<p>جهانی شدن و آموزش عالی؛ گسست میان نظریه تا کنش Javdani, (2009) [1388]</p>
<p>مرتبط بودن سوال؟ بله (سوال با محوریت دغدغه نحوه توجه به نظر در فرایند عمل هم در نظام آموزشی و هم در حوزه عمل طرح شده است) مطلب جدید؟ بله (با توجه به معرفی رویکرد آموزش کارمبنا به عنوان راهکاری قابل انجام برای ترمیم شکاف نظر و عمل) نوع سوال تحقیقاتی؟ (اکتشافی) مناسب بودن طرح مطالعه؟ بله (ساختار تحقیق حول دو سوال طرح شده سازماندهی مناسبی دارد) وجود منابع بالقوه سوگیری (Bias)؟ خیر انجام مطالعه طبق پروتکل اصلی؟ (استانداردهای پژوهش مروری، مرور سیستماتیک و ساختار تحلیلی و مروری منسجم، رعایت شده است) آزمایش فرضیه بیان شده؟ - درستی تجزیه و تحلیل‌های آماری؟ - توجیه نتایج توسط داده‌ها؟ بله (نتایج بر اساس داده‌های حاصل از مرور و تحلیلهای تنظیم شده اند) تعارض منافع (Conflict of Interest)؟ خیر</p>	<p>ارتباط میان نظریه و عمل در آموزش رشته‌های حرفه مینا-نمونه موردی حرفه‌دانش طراحی شهری (Razaqi Asl,) [1390] [2011]</p>

<p>مرتبط بودن سوال؟ (سوالی طرح نشده و مطالعه در پی تبیین نقش مهم برنامه‌ریزی همکارانه در ترمیم شکاف است)</p> <p>مطلب جدید؟ خیر (مطالعه بر تکیه بر رهیافت برنامه‌ریزی همکارانه به عنوان یگانه راهکار ترمیم شکاف نظر و عمل برنامه ریزی شهری بویژه نقش برنامه ریز در ارتباط عمیق با جامعه تلاش دارد تا به نوعی تمام مشکلات شکاف میان دیدگاههای برنامه ریزی شهری و جامعه را حل کند) نوع سوال تحقیقاتی؟ -</p> <p>مناسب بودن طرح مطالعه؟ خیر، مطالعه فاقد بررسی سایر نظریات و یا حداقل بیان مشکلات سایر دیدگاههای رقیب است</p> <p>وجود منابع بالقوه سوگیری (Bias)؟ خیر</p> <p>انجام مطالعه طبق پروتکل اصلی؟ (استانداردهای پژوهش علمی رعایت نشده اند)</p> <p>آزمایش فرضیه بیان شده؟ -</p> <p>درستی تجزیه و تحلیل‌های آماری؟ بله</p> <p>توجیه نتایج توسط داده‌ها؟ خیر (ساختار تحلیل و روایی مطالعه ضعیف است)</p> <p>تعارض منافع (Conflict of Interest)؟ خیر</p>	<p>رهیافت همکارانه به عنوان ترمیم‌گر شکاف دانشی بین برنامه‌ریزان و دانش ارتباطی گروههای ذینفع (Aliabadi & Asgari, 2015)</p>
<p>مرتبط بودن سوال؟ بله (مطالعه با طرح این سوال که «آیا میتوان شیوه برنامه‌ریزی ارتباطی را در سازوکار برنامه‌ریزی ایران به عنوان راهکاری برای شکاف نظر و عمل در این حوزه بکار بست؟» مستقیماً به دغدغه مد نظر پرداخته است)</p> <p>مطلب جدید؟ خیر (یافته‌های مقاله آگاهی جدیدی را در زمینه دلایل شکاف، ارزیابی انتقادی یک نظریه وارداتی (مانند برنامه ریزی ارتباطی) و راهکارهای ترمیم با رویکرد اصالت تجربه و عمل محلی ایجاد نمیکند)</p> <p>نوع سوال تحقیقاتی؟ (اکتشافی)</p> <p>مناسب بودن طرح مطالعه؟ بله (ساختار یک تحقیق موردی (بر مبنای مطالعه میدانی) بر مبنای استانداردهای علمی از جمله طرح تحقیق مناسب، روش‌شناسی و ارائه شواهد و یافته‌ها رعایت شده است)</p> <p>وجود بالقوه سوگیری (Bias) پرداخته است؟ خیر (مطالعه نسبت به نظریه برنامه‌ریزی ارتباطی و پیشفرضهای آن سوگیری دارد)</p> <p>انجام مطالعه طبق پروتکل اصلی؟ (استانداردهای پژوهش تحلیلی-توصیفی رعایت شده است)</p> <p>آزمایش فرضیه بیان شده؟ -</p> <p>درستی تجزیه و تحلیل‌های آماری؟ بله</p> <p>توجیه نتایج توسط داده‌ها؟ بله</p> <p>تعارض منافع (Conflict of Interest)؟ خیر</p>	<p>برنامه‌ریزی ارتباطی به عنوان پیشنهادی برای برنامه‌ریزی شهری در مقیاس محلات (Sharifzadegan & Shafiei, 2017)</p>
<p>مرتبط بودن سوال؟ خیر (با تکیه بر مفهوم قدرت در دو بعد قدرت انضباطی و زیست-قدرت، مطالعه به دنبال ریشه یابی شکاف نظر و عمل از دریچه قدرت-دانش است)</p> <p>مطلب جدید؟ بله (با این نتیجه‌گیری استدلال گونه که برنامه ریزان باید مناسبات قدرت-دانش را شناخته و بر اساس آن به تجربه حرفه برنامه ریزی شهری بپردازند و رویه‌های غیررسمی و عملی را در فرایند برنامه ریزی و مدیریت شهری در نظر داشته باشند)</p> <p>نوع سوال تحقیقاتی؟ (بنیادی)</p> <p>مناسب بودن طرح مطالعه؟ بله (ساختار یک تحقیق کیفی بر مبنای استانداردهای علمی از جمله طرح تحقیق مناسب، روش‌شناسی دقیق و ارائه شواهد و یافته‌ها رعایت شده است)</p> <p>وجود مهم‌ترین منابع بالقوه سوگیری (Bias)؟ خیر (مطالعه نسبت به نظریه قدرت در برنامه ریزی از دیدگاه فوکو، بدون پرداختن به چالشهای نظری این دیدگاه، سوگیری نشان داده است)</p> <p>انجام مطالعه طبق پروتکل اصلی؟ (استانداردهای پژوهش کیفی رعایت شده است)</p> <p>آزمایش فرضیه بیان شده؟ -</p> <p>درستی تجزیه و تحلیل‌های آماری؟ بله</p> <p>توجیه نتایج توسط داده‌ها؟ بله</p>	<p>تبیین نقش قدرت-دانش در برنامه‌ریزی فضایی با تأکید بر قدرت انضباطی و زیست-قدرت (Nejati et al., 2021)</p>

جدول ۲: ارزیابی محتوایی-پارادایمی پژوهشهای پیشین بر اساس چارچوب آلسون-سندبرگ

چارچوب ارزیابی پیشنهادی آلسون و سندبرگ	پژوهشهای پیشین
<p>-تشخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛ تا حدودی انجام یافته و پیش فرضهای پارادایم اثبات‌گرایی در فرایند ترمیم شکاف نظر و عمل به چالش کشیده شده است. همین موضوع نقطه قوت مطالعه در طرح افقهای جدید از راه‌حلهای احتمالی برای ترمیم شکاف نظر و عمل محسوب می‌شود</p> <p>-شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛ فرضیه اصلی پارادایم اثبات‌گرایی مبنی بر معیار قرار دادن مشاهده و تجربه محض شناسایی شده است. همزمان همین فرضیه در عمل مورد نقد قرار گرفته و مشاهده و تجربه محض را بدون سایر پارامترهای تکمیل‌کننده مانند ارزشهای ذهنی و قضاوت‌های فرهنگی مورد انتقاد قرار داده است.</p> <p>-ارزیابی مفروضات و امکان‌سنجی به چالش کشیدن آنها ارزیابی انتقادی فرضیه اصلی پارادایم اثبات‌گرایی با محوریت مفاهیم جدایی‌ناپذیری واقعیت‌های اجتماعی از نظریه‌ها، تاثیر ارزشها در فرایند تحقیق و ضرورت بکارگیری رویکرد پدیدارشناسی و رویکرد انتقادی برای ترمیم شکاف نظر و عمل صورت گرفته است. همین رویکرد انتقادی به یکی از متداولترین و رایج‌ترین نظریات مبنایی در سراسر قرن بیستم و بیست و یکم مهمترین نقطه قوت مطالعه محسوب می‌شود چرا که مبنایی برای تحقیقات آتی در زمینه یافتن راهکارهایی اجرایی‌تر برای ترمیم شکاف نظر و عمل با تجهیز به رویکردی انتقادی از چارچوب‌های نظری رایج فراهم می‌کند.</p> <p>درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی: ۹۰ درصد</p>	<p>نقدی بر شکاف نظریه و عمل در پارادایم مدرن-اثبات‌گرایانه در مدیریت و سازمان (Abdollahi & Mohammadi (, 2017</p>
<p>-تشخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛ پیشینه به خوبی و با جامعیت بررسی شده است. با توجه به اتکاء مطالعه به داده‌های آماری معتبر، شناسایی انواع بازیگران موثر و بکارگیری انواع آزمونهای روایی و پایایی معتبر، نتایج قابل اعتمادند.</p> <p>-شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛ خطامشی‌گذاری عمومی به عنوان چارچوب نظری پایه پذیرفته شده و رویکردها و نظریات پیرامون آن بررسی شده اند. یک جمع بندی مفید و نقادانه از تمامی نظریات در قالب یک مدل اقتضائی شکاف ارائه شده است.</p> <p>-ارزیابی مفروضات و امکان‌سنجی به چالش کشیدن آنها با توجه به بررسی دقیق رویکردها و نظریات خطامشی‌گذاری عمومی و ارائه مدل مفهومی تطبیق داده شده، مفروضات بدیهی پنداشته شده و مورد بررسی انتقادی قرار نگرفته اند که لطمه ای به رویکرد انتقادی مطالعه و نوآوری نظری آن نمی‌زند.</p> <p>درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی: ۹۰ درصد</p>	<p>توسعه پایدار: از سیاست‌گذاری تا عمل (تبیین مدل شکاف خطامشی‌های عمومی در حوزه محیط‌زیست) (Rezaei et al., 2023)</p>
<p>-تشخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛ ساختارهای اصلی شناسایی شده‌اند و فرایند تعریف و اجرای پژوهش بر اساس نظام‌نامه پژوهشی شهرداری تهران تبیین و مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. مطالعه به دلیل رعایت استانداردهای پژوهش از پیکره‌بندی استواری برخوردار است. همچنین به دلیل بهره‌مندی از داده‌های مستند و معتبر ناشی از یافته‌های میدانی و منابع آماری، نتایج ارائه شده قابل اعتمادند.</p> <p>-شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛ گرچه در مبنای نظری تجربه چند شهرداری اروپایی و آسیایی مورد بررسی قرار گرفته اما فرضیات اصلی چارچوبهای نظری مورد استفاده آنها بررسی و نقد نشده اند. همچنین فاقد یک چارچوب نظری مبنای می‌باشد.</p> <p>-ارزیابی مفروضات و امکان‌سنجی به چالش کشیدن آنها به دلیل فقدان یک چارچوب نظری مبنای حداقل یک چارچوب نظری برای نقد و تطبیق با شرایط تهران، مفروضات نیز بدیهی پنداشته شده و مورد بررسی انتقادی قرار نگرفته اند.</p> <p>درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی: ۹۵ درصد</p>	<p>آسیب‌شناسی سازوکارهای فرایند پژوهش در شهرداری تهران و ارائه راهکارهای اجرایی (Jalili Sadrabad & (Sanjideh, 2022</p>
<p>-تشخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛ بطور نسبتاً کاملی انجام یافته است. مطالعه با شناسایی انواع حلقه‌های تصمیم‌گیری در فرایند پژوهش در شهرداری تهران توانسته تصویری نسبتاً جامعی از پیشینه موضوع ارائه دهد. همچنین با توجه به اتکاء مطالعه به داده‌های آماری شفاف و قابل بررسی و تحلیل آنها بر مبنای یک فراین شفاف روش‌شناختی، نتایج ارائه شده قابل اعتماد هستند.</p> <p>-شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛ فرضیه اصلی و پذیرفته شده پژوهش با محوریت رویکرد خطامشی‌گذاری مبتنی بر شواهد (مدل عرضه و تقاضای پژوهش) بوده است. با توجه به تبیین محتوایی فرضیات و مولفه‌های رویکرد خطامشی‌گذاری مبتنی بر شواهد از یکسو و مقبولیت و تطابق آن با حوزه موضوعی شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری تهران از سوی دیگر، این امر بخوبی انجام یافته است.</p> <p>-ارزیابی مفروضات و امکان‌سنجی به چالش کشیدن آنها</p>	<p>آسیب‌شناسی جایگاه پژوهش و کاربست آن در مدیریت شهری مطالعه موردی؛ نظام مدیریت شهری تهران (Alvani et al., (2018</p>

<p>با وجود تبیین مناسب و معرفی دقیق مفروضات رویکرد خطامشی‌گذاری مبتنی بر شواهد، این مفروضات بدیهی پنداشته شده و مورد بررسی انتقادی قرار نگرفته اند و چنین استدلال شده است که خطامشی‌گذاری مبتنی بر شواهد به عنوان پلی میان نظر و عمل قابل اعتماد است. با این حال به دلیل جهت گیری داده محور و شاهد-پایه این رویکرد میتوان به نتایج مطالعه نیز اعتماد کرد. درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی: ۹۵ درصد</p>	
<p>-تشخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛ با بازخوانی برخی دیدگاههای نظری طرفدار چارچوب نظری پایه ساخت‌گرایی آنتونی گیدنز، پیشینه موضوع شکاف نظر و عمل ردیابی و به تناسب آن و با به چالش کشیدن نظریات خردگرا از جمله طرح‌های جامع، سعی شده از طریق فراهم‌آوری شواهد تجربی نتایج قابل اتکاء در زمینه نقش نهادهای مردمی در صورت بندی مساله توسعه و نوسازی بافتهای فرسوده ارائه شده اند. -شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛ فرضیه محوری نظریات خردگرایی رایج در شهرسازی کشورهای غربی در برابر فرضیه نقش حیاتی تجربه حین عمل و محلی‌گرایی در نظریه ساختاریابی گیدنز برابر نهاده شده اند. همچنین نقش حیاتی نهادهای محلی و غیررسمی در شناسایی مشکلات اصلی محلات برجسته شده است. -ارزیابی مفروضات و امکان‌سنجی به چالش کشیدن آنها فرضیه جدیدی مطرح نشده و تلاش شده تا با بهره‌گیری از فرضیات نظریه ساختاریابی گیدنز به تبیین اثرگذاری دانش مکتوم و تجربی بر دانش رسمی پرداخته شود. همین موضوع ممکن است به روایی نظری مطالعه لطمه بزند چرا که تجربه محلی و اصالت نقش نهادهای مردم نهاد به نفع نظریه ساختاریابی گیدنز مصادره شده است در حالیکه نظریات رقیب نیز ممکن است وجود داشته باشند که بر اصالت تجربه محلی تاکید کرده باشند. درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی: ۹۵ درصد</p>	<p>نهادهای مردمی ایرانی چگونه میتوانند شهرسازی را اصلاح کنند؟ بررسی موردی در محله شوش (Samanpour, 2022)</p>
<p>-تشخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛ پیشینه موضوع بطور کافی کندوکاو نشده و پیکربندی مطالعه به دلیل فقدان جامعیت نظری از یکسو و تعصب بیش از حد بر برخی نظریات تبیینی قدرت شهری دارای ساختارمندی کافی نیست. همچنین نتایج ارائه شده چندان نتوانسته کمک مفیدی به یافتن راهکارهای ترمیم شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری نماید. -شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛ پیش‌فرضهای اصلی نظریات قدرت شهری مبنی بر توطئه‌گری سیاستمداران و صاحبان قدرت و لزوم کنشگری شبه انقلابی شهروندان در بازی قدرت در نظر پذیرفته شده و در عمل نیز در حوزه مدیریت شهری تهران استنتاج ملموسی ارائه نشده است. -ارزیابی مفروضات و امکان‌سنجی به چالش کشیدن آنها هیچگونه ارزیابی از مفروضات رویکردهای نظری رایج از جمله نظریات راسل، بوهر و فوکو در مورد قدرت یابی شهر انجام نشده است. دلیل آن نیز پذیرش بی قید و شرط این نظریات بدون نقد جنبه‌های منفی آنهاست. بویژه نظریات فوکو که دارای خواستگاهی کاملاً متفاوت با شرایط مدیریت شهری تهران است. در واقع دیدگاههای ضدساختاری و ضدسرمایه‌داری فوکو ملهم از فضای ذهنی ساخت‌یافته سوسیالیستی وی و طرفدارانش بوده است و کمتر با شرایط ایران و فضای مدیریت شهری بخصوص بازی قدرت شهر ر تهران همخوانی دارد. درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی: ۸۵ درصد</p>	<p>تبیین مفهوم «قدرت شهر» و اثرات آن در فرآیند توسعه شهر تهران (Nejad Bahram & Jalili, 2020)</p>
<p>-تشخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛ پیشینه موضوع عمدتاً به چارچوبهای نظری در دیدگاههای قدرت شهری فوکو و بوردیو به عنوان یک طیف از اندیشمندان محدود شده است در حالیکه نیاز است حوزه قدرت شهر و بخصوص نقش آن در کاهش یا افزایش شکاف بین نظر و عمل (در اثر نحوه کسب و اعمال آن بین گروههای مختلف بازیگران شهر) در مدیریت شهری تهران تبیین و الگویابی شود. برای این مهم نیز نخستین گام شناسایی نزدیک‌ترین دیدگاههای نظری است نه دیدگاههای غالب در دنیا -شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛ پذیرش فرض اعمال قدرت گروههای متنفذ از طریق ابزارهای سیاسی به صورت رسمی و غیررسمی بر فرایند و محصولات برنامه‌ریزی بدون فیلتر کردن آنها بر اساس شرایط مدیریت شهری تهران و تلاش برای درک اقتضانات محلی قدرت شهری از مهمترین ایرادهای نظری مطالعه است -ارزیابی مفروضات و امکان‌سنجی به چالش کشیدن آنها هیچگونه ارزیابی انتقادی از مفروضات مارکسیستی فوکو و بوردیو انجام نشده و پیش‌فرضهای اصلی آنها یعنی سیاسی بودن و ارزشی بودن برنامه‌ریزی و نیز برتری وجوه سیاسی و ارزشی بر وجوه فنی و تکنیکی بودن برنامه‌ریزی به صورت پیش فرض پذیرفته شده اند. این در حالی است که امروزه جنبه‌های اقتصادی و فرهنگی برنامه‌ریزی شهری بسیار برجسته شده و اتفاقاً نقش برتری در ساز و کار قدرت شهری ایفا می‌کنند درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی: ۸۵ درصد</p>	<p>بررسی مفهوم پراکسیس شهری در کاهش شکاف میان نظریه و عمل (Nourian & Esmaili, 2023)</p>
<p>-تشخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛ به دلیل منسجم بودن ادبیات موضوعی رویکرد مدیریت مبتنی بر شواهد، تسلط موضوعی کافی وجود دارد و مطالعه از ساختارمندی پژوهشی برخوردار است. تاریخ‌شناسی نظری مناسی ارائه شده و در این مسیر تحولات تاریخی و نظری رویکرد مدیریت مبتنی بر شواهد بخوبی شناسایی شده و ضرورت وجود آن به عنوان پلی برای ترمیم شکاف نظر و عمل توجیه شده است. با ارائه بدیل‌هایی برای کاربست رویکرد مدیریت مبتنی بر شواهد در تحقیقات مختلف به تقویت نتایج و قابل اتکاء بودن آنها از نظر ادبیات موجود کمک شده است. -شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛</p>	<p>مدیریت مبتنی بر شواهد؛ پلی بر شکاف علم مدیریت و عمل مدیر (Jahromi, 2017)</p>

<p>با وجود اینکه اتکاء نظری مقاله به فرضیات و مولفه‌های اصلی مدیریت مبتنی بر شواهد است، در آسیب‌شناسی وضعیت موجود شکاف نظر و عمل دچار سوگیری شده بگونه‌ای که کل فرایند آسیب‌شناسی حول محور کمبود آگاهی و روزمرگی مدیران انجام شده و سایر مولفه‌ها و متغیرهای موثر کنار گذاشته شده‌اند. این موضوع بویژه از منظر نقائص حوزه نظر و ناکارآمدی دیدگاههای نظری مدیریت در عرصه عمومی و ناهمخوانی آنها با بافتار سیاسی، اقتصادی و حقوقی ایران مهم به نظر می‌رسد. بنابراین به نظر می‌رسد نوعی عدم تعادل در اثر بررسی سوگیرانه برخی پارامترها در یک سو (در عمل مدیر) و غفلت از کمبودهای اساسی در سوی دیگر (علم مدیریت) در مطالعه وجود دارد که گرچه از منظر مرور ادبیات نظری و موضوعی پوشش مناسبی دارد اما در ارائه نتایج کافی و بومی شده دچار کمبودهای زیادی است.</p> <p><i>-ارزیابی مفروضات و امکان‌سنجی به چالش کشیدن آنها؛</i></p> <p>مطالعه در شناسایی ضعفهای اصلی در نظام مدیریت اجرایی بطور عام، با توجه به محور قرار دادن پیشفرضهای عمومی رویکرد مدیریت مبتنی بر شواهد، اقتناع‌کننده عمل میکند اما وقتی وارد تحلیل بافتار و شرایط بومی مدیریت (شرایط ایران) می‌شود و از نقش شواهد علمی و تحقیقاتی در افزایش ضریب موفقیت مدیران اجرایی استدلال میکند دچار انحراف از دغدغه ترمیم شکاف نظر و عمل بر اساس واقعیت‌های زمینه‌ای می‌شود چراکه این شواهد علمی در ایران دچار آسیب‌های متعددی است که مدیران اجرایی تمایلی به کار بست آنها ندارد و این موضوع در میالعه بررسی نشده است. در واقع «چرا/این چنین است» در این زمینه مطرح نشده است و کل مساله به کمبود آگاهی مدیران فروگاش یافته است.</p> <p>درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی: ۹۰ درصد</p>	<p>شکاف میان دانش و عمل برنامه‌ریزی شهری: یافته‌هایی از شرکت‌های مهندسی مشاور تهران (Nejati & Nedaei) (Tousi, 2025)</p>
<p><i>-تشخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛</i></p> <p>با محور قراردادن دو نوع دانش ضمنی و صریح و رابطه آنها با شکاف نظر و عمل برنامه‌ریزی شهری در دنیا و مطالعه موردی مهندسی مشاور شهرساز و معمار در ایران، مطالعه دامنه‌یابی مطلوبی از موضوع انجام داده و با توجه به میدانی بودن روش تحقیق، پیکربندی و نتایج قابل اتکائی را داراست.</p> <p><i>-شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛</i></p> <p>بسیاری از مفروضات رایج از جمله ضعف ساختاری نهادهای رسمی به عنوان یکی از دلایل ضعف عملکردی مهندسی مشاور، ضعف نیروی انسانی متخصص در اجرای فرایندهای مطلوب تهیه طرحها و فقدان جایگاه تجربه عملی در رویه‌های حرفه‌ای و اجرایی شناسایی و بررسی شده اند.</p> <p><i>-ارزیابی مفروضات و امکان‌سنجی به چالش کشیدن آنها؛</i></p> <p>با وجود شناسایی برخی از مهمترین آسیب‌های موثر بر تشدید شکاف نظر و عمل از جمله عدم جایگاه تجربه عملی در سیاست‌های رسمی، غفلت از طرح مسائل مهمتر و ریشه‌ای تر همچون فلسفه شکاف نظر و عمل برنامه‌ریزی شهری در تهران، جایگاه انفعالی حوزه دانشگاهی در تدوین نظریات بومی توسعه شهری و فاصله ذهنی دانش صریح موجود در دانشگاهها با نیازمندی‌های حوزه عمل موجب شده تا مطالعه کمتر توان رفتن به عمق و به چالش کشیدن پیش فرضهای اساسی دیدگاههای رایج را داشته باشد.</p> <p>درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی: ۹۵ درصد</p>	<p>شکاف میان نظریه و حرفه در طراحی شهری معاصر (Samavati, 2020)</p>
<p><i>-تشخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛</i></p> <p>با توجه به مرور نظریات مرتبط با دغدغه شکاف دانش و حرفه طراحی شهری، دامنه‌یابی مناسبی از موضوع انجام یافته است. نتایج ارائه شده مبتنی بر مرور راهکارها و پیشنهادهای نظریه‌پردازان بوده و از روایی مناسبی برخوردار است. با این وجود، تکیه صرف بر دیدگاههای نظریه‌پردازان و عدم اتکاء به دیدگاههای عملگرایان و تجربه‌گراها در زمینه شکاف نظر و عمل در کنار عدم توجه به شرایط بومی ایران و تهران موجب شده تا نتایج از نظر دغدغه ترمیم شکاف نظر و عمل از کارآیی مورد نیاز برخوردار نباشند.</p> <p><i>-شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛</i></p> <p>چهاردیدگاه نظریه‌پردازان معروف را در خصوص نحوه ارتباط حوزه‌های نظری و عملی طراحی شهری بررسی کرده و با نگاهی امیدوارانه معتقد است اگر نتایج پژوهشها و بررسی‌های نظری در حرفه بکار گرفته شود شکاف پر خواهد شد. با این حال یک نظریه پرداز (مارشال، ۲۰۱۲) معتقد است که نظریه باید توسط مجریان و حرفه‌مندان مورد بررسی قرار گرفته و از کاربردی بودن آن اطمینان حاصل شود. مطالعه این نکته مفید، از منظر دغدغه‌مندی شکاف نظر و عمل، را بسط نداده و گذرا بدان اشاره کرده است</p> <p><i>-ارزیابی مفروضات و امکان‌سنجی به چالش کشیدن آنها؛</i></p> <p>پیش فرضهای موجود در نظریات مطرح شده بدون برخورداری از یک تحلیل آسیب‌شناسانه از میزان توانایی این پیش فرضها در ترمیم شکاف نظر و عمل مورد پذیرش واقع شده اند. این نقیصه در کنار عدم توجه به آراء تجربه‌گرایان و دیدگاههای آنان در خصوص ایرادهای حوزه نظر از منظر عمل موجب شده تا مطالعه با یک چالش اساسی در کمک به چشم‌انداز ترمیم شکاف نظر و عمل در حوزه طراحی شهری مواجه باشد.</p> <p>درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی: ۹۵ درصد</p>	

<p>-تشنخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛ پیشینه موضوع بررسی شده اما تصب نظری در آن وجود دارد بگونه ای که مساله جهانی شدن به مثابه ابزاری برای سلطه پنداشته می شود و وجود نهادهای جهانی مانند بانک جهانی و سازمان جهانی تجارت و ... با توجه به رویکرد کالایی سازی و تجاری سازی آنها، که دانشگاهها را نیز تحت تاثیر قرار داده، یکی از دلایل اصلی شکاف شدید میان دانش (تولید شده توسط نظریه پردازان و محققان ضدجهانی شدن) و عمل در کشورهای توسعه یافته معرفی شده است. از دیگر سو این مطالعه چنین استدلال میکنند که چون دانشگاهها در کشورهای در حال توسعه (از جمله ایران) دچار این کالایی سازی و نگاه تجاری به دانش نشده اند بنابراین این شکاف چندان قابل توجه نیست.</p> <p>-شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛ پیشفرض اصلی مطالعه مبتنی بر میرا بودن نظام آموزش عالی از شکاف نظر و عمل است چرا که ریشه این شکاف، که تجاری سازی و کالایی سازی همه چیز حتی دانش است، در غرب وجود دارد و در شرق (از جمله ایران وجود ندارد).</p> <p>-ارزیابی مفروضات و امکان سنجی به چالش کشیدن آنها مطالعه به دلیل فقدان روحیه به چالش کشیدن پیشفرضهای جریانهای ضدجهانی شدن و پذیرش بی قید و شرط استدلالهای آنها از یکسو و عدم توجه به واقعیتهای نظام آموزش عالی ایران از جمله شکاف بسیار زیاد حوزه نظر و عمل از سوی دیگر، از گشودن افقهای جدید برای ترمیم این شکاف، که اتفاقاً نظام آموزش عالی نقطه آغازین مناسبی نیز برای آن است، بازمانده است.</p> <p>درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی؛ ۹۰ درصد</p>	<p>جهانی شدن و آموزش عالی؛ گسست میان نظریه تا کنش (Javdani, 2009)</p>
<p>-تشنخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛ با توجه به تمرکز مطالعه بر رویکرد آموزش کارمنا به عنوان راهکاری عملی برای ترمیم شکاف و تمرکز بر حوزه نظری مرتبط، دامنه بخوبی تشنخیص داده شده و پیکربندی مناسبی دارد. همچنین با توجه به طرح دغدغه ترمیم شکاف نظر و عمل در حوزه آموزش شهرسازی و حرکت در مسیر مشخص برای ارائه راهکار در راستای ترمیم آن نتایج کلیدی نسبتاً روشن است.</p> <p>-شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛ با بررسی دیدگاه پراگماتیستی به فرایند نظریه سازی بر اساس حوزه عمل و تجربه اعتبار مطالعه را، از منظر دغدغه شکاف نظر و عمل، بالا برده است. مطالعه چنین استدلال می کند نظریه باید از مشاهده، بحث ها و نتایج منطقی استخراج شود تا اینکه از مباحث فلسفی متنوع بوجود آید.</p> <p>-ارزیابی مفروضات و امکان سنجی به چالش کشیدن آنها با وجود تاکید بر راهکاری برای دغدغه ترمیم شکاف نظر و عمل در شهرسازی، پیش فرضهای رویکرد آموزش کارمنا پذیرفته شده و چالشهایی اجرای این رویکرد در نظام آموزش عالی ایران دیده نشده اند؛ چالشهایی که خود موانع جدی بر سر راه اجرای این راهکار محسوب می شوند از جمله در دسترس بودن نظریات بومی شده شهرسازی، اصالت تجربه و عمل در شهرسازی و پذیرفته شدن آن در طراحی نظام آموزش کارمنا</p> <p>درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی؛ ۹۵ درصد</p>	<p>ارتباط میان نظریه و عمل در آموزش رشته های حرفه مبنا-نمونه موردی حرفه دانش طراحی شهری (Razaghi Asl, 2011)</p>
<p>-تشنخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛ دامنه موضوع محدود به یک نظریه و دفاع تام و تمام از آن است و آنرا به عنوان یگانه راهکار موجود برای حل مشکلات شکاف نظر و عمل برنامه ریزی شهری میدانند. پیکربندی مطالعه ضعیف است و روششناسی جامعی را، به دلیل تک بعدی بودن روش و توصیفی محض بودن، اتخاذ نکرده است.</p> <p>-شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛ برنامه ریزی همکارانه و تمامی پیش فرضهای آن مورد پذیرش واقع شده اند و به عنوان اتکاء اصلی در ترمیم شکاف نظر و عمل برنامه ریزی شهری قلمداد شده اند.</p> <p>-ارزیابی مفروضات و امکان سنجی به چالش کشیدن آنها مبنا قرار دادن دو اصل ارتباط و همکاری و استنتاج این موضوع که رعایت این دو اصل موجبات ترمیم شکاف بین جامعه و برنامه ریزان و مدیریت شهری را فراهم می آورد بدون ورود به جزئیات این اصول از نقاط ضعف عمده مطالعه در به چالش کشیدن فرضیات موجود در رهیافت برنامه ریزی همکارانه است. بویژه اینکه چنین رویکردی محصول تفکر عده ای از برنامه ریزان شهری در کشوری غربی است و کاربست آن در بافتار سیاسی اقتصادی و اجتماعی کشوری شرقی دارای چالشهای مخصوص خود است.</p> <p>درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی؛ ۹۵ درصد</p>	<p>رهیافت برنامه ریزی همکارانه به عنوان ترمیم گر شکاف دانشی بین برنامه ریزان و دانش ارتباطی گروههای ذینفع (Aliabadi & Asgari, 2015)</p>
<p>-تشنخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛ با بررسی نقش دیدگاههای برنامه ریزی شهری در حل مشکلات توسعه و مدیریت شهری در دنیا و شکافهای موجود، مطالعه تلاش دارد تا دامنه یابی کافی از موضوع انجام دهد. پیکربندی پژوهش با توجه به اتخاذ روش مورد پژوهش و ارائه شواهد محلی مناسب است و یافته های بر مبنای داده های میدانی تولید شده هستند.</p> <p>-شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛</p>	<p>برنامه ریزی ارتباطی به عنوان رویکرد پیشنهادی برای برنامه ریزی شهری در مقیاس محلات (Sharifzadegan & Shafiei, 2017)</p>

<p>پیش‌فرضها و اصول رهیافت برنامه‌ریزی ارتباطی بررسی و معرفی شده اند و مقیاسهای کوچک فضایی (مانند محله) به عنوان واحد فضایی مناسب این نوع برنامه ریزی پیشنهاد شده است.</p> <p>-ارزیابی مفروضات و امکان‌سنجی به چالش کشیدن آنها؛</p> <p>با وجود اینکه ارزیابی امکان‌پذیری کاربری رهیافت برنامه‌ریزی ارتباطی در تهران یکی از اهداف مطالعه عنوان شده است اما در مرحله مطالعه موردی عملاً این رهیافت بدون به چالش کشیدن پیش فرضهای آن و یا حداقل اثبات کارآمدی آن در مقیاس محله (از طریق بررسی تجارب داخلی و جهانی) و اصول آن پذیرفته شده اند. در جمع بندی مطالعه نیز این رهیافت و تمامی پیش فرضهای آن پذیرفته شده و به عنوان راهکاری اصولی برای ترمیم شکاف نظر و عمل برنامه ریزی شهری، بویژه در حوزه مشارکت شهروندی، تجویز می شود.</p> <p>درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی؛ ۹۰ درصد</p>	
<p>-تشخیص دامنه پیشینه موضوع؛ شامل پیکربندی متون و نتایج کلیدی؛</p> <p>دامنه نظری موضوع به اندازه کافی شناسایی شده اما در تعمیم این دامنه نظری به عرصه های عملی مدیریت و برنامه ریزی شهری چالشهایی وجود دارد از جمله اینکه تعمیم قدرت-دانش به عنوان بازیگر بلامنزاعه در عرصه مدیریت و برنامه‌ریزی شهری آنهم از زاویه دید یک نظریه پرداز (فوکو)، مطالعه را دچار محدودیت کرده است. پیکربندی نظری موضوع مناسب است و نتایج کلیدی، با چشم پوشی از سوگیری نظری، مبتنی بر نتایج است.</p> <p>-شناسایی و تبیین فرضیات اصلی مورد اتکاء نظریات و مکاتب فکری؛</p> <p>دیدگاه قدرت-دانش فوکویی به عنوان رهیافت در تحلیل انتخاب شده و پیش فرض اصلی آن یعنی این واقعیت که تولید فضا صرفاً برآمده از قوانین و مقررات و نظام رسمی برنامه‌ریزی فضایی نمی‌باشد و عوامل متعددی از جمله دانش و گفتمان انضباطی، نهادهای انضباطی، وضعیت استثنایی دائمی و زیست-قدرت در برنامه‌ریزی فضایی مؤثر هستند، به عنوان پیش فرض پذیرفته شده است.</p> <p>-ارزیابی مفروضات و امکان‌سنجی به چالش کشیدن آنها؛</p> <p>با وجود ظاهر منطقی دیدگاه قدرت-دانش فوکویی، به عنوان نظریه مبنایی مطالعه و راهکار پیشنهادی آن برای کاهش شکاف حوزه نظر و عمل، و پیش‌فرضهای عامه پسند مانند گفتمان اجتماعی قدرت عمومی شهروندان و ... به دلیل این مطالعه به جزئیات و سازوکار قدرت ورد نمیکند و از منظر ناکارآمدی نظریات ضدبازار و ضد واقعیت‌های اقتصادی شهر پیش‌فرضها را به چالش نمیکشد، دچار ضعف است؛ به بیان دیگر تکیه صرف مطالعه بر پیش‌فرضهای دیدگاه فوکویی در مورد قدرت-دانش و انگاشت کارآمدی آن برای برنامه ریز در عرصه عمل مهمترین ضعف نظری مطالعه محسوب می شود.</p> <p>درصد توافق بین کدگذاران برای ارزیابی؛ ۹۵ درصد</p>	<p>تبیین نقش قدرت-دانش در برنامه‌ریزی فضایی</p> <p>با تأکید بر قدرت انضباطی و زیست-قدرت</p> <p>(Nejati et al., 2021)</p>

با دقت در نتایج ارزیابی انتقادی چند واقعیت مشخص می شود؛ نخست اینکه پژوهشهای پیشین علاوه بر اینکه پیش فرضهای نظری مکاتب مختلف را از طریق روش‌شناسی مستدل به چالش نکشیده‌اند، خواسته یا ناخواسته بر برخی پیش فرض‌هایی اشتباه نیز تاکید کرده‌اند؛ برای نمونه تحقیقاتی که پیرامون ترمیم شکاف نظر و عمل در حوزه برنامه ریزی از زاویه دید آموزش انجام یافته (مانند نوریان و اسماعیلی (۲۰۲۳)، سماواتی (۲۰۲۰)، رزاقی اصلی (۲۰۰۱)) صرفاً روی رشته شهرسازی تمرکز داشته‌اند که این ابهام را به ذهن متبادر می‌کند که مساله شکاف نظر و عمل در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری در تهران با تقویت مهارت‌های ارتباطی از جمله فنون مذاکره و میانجی‌گری، توجه دانش‌آموختگان به زمینه‌های سیاسی و قدرت شهر (Najad Bahram & Jalili, 2020) و ... از طریق اصلاح نظام آموزش عالی تا حد زیادی حل خواهد شد. این پیش فرض این آسیب‌شناسی را دارد که در همان نظام آموزش عالی نیاز بود این موضوع مهم بررسی شود که در کنار مهارت‌های نرم به تاریخ‌اندیشی و فلسفه‌اندیشی نظریات وارداتی و نحوه تطبیق آنها با شرایط و بافتار اقتصادی و اجتماعی و محیطی شهرهای ایرانی نیز پرداخته شود و به ساز و کار تولید نظریه بومی توسعه شهری بر اساس تجربه محلی و دانش انباشته زیسته اهمیت داده شود. همچنین اگر سوال شود چنانچه توصیه‌های ارائه شده در عمل نتایج به مراتب ضعیف‌تری کسب کند و خود به تولید حلقه معیوب دیگری در نظام برنامه‌ریزی و مدیریت شهری برای تشدید شکاف نظر و عمل تبدیل شود، چه می‌شود یا چه تضمینی وجود دارد که پیش فرض‌هایی که در این پژوهشها به مثابه اصول بنیادین فرضیه‌ها مورد قبول واقع شده اند دارای ایرادهای نظری و فلسفی نباشند، پاسخی وجود ندارد. مشکلات این گونه پیش فرضها را میتوان در دو موضوع طرح کرد:

❖ نخستین مساله در فروکاهش مساله شکاف نظر و عمل در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری به اصلاح نظام آموزش شهرسازی است. این فروکاستن از مساله شکاف باعث می‌شود که مساله ترمیم شکاف در عرضه نظری و عملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری به صرفاً مسائل آموزشی تقلیل یابد در حالیکه شکاف نظر و عمل در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری عرصه‌های گسترده‌تر و پیچیده‌تری را از جمله بافتار سیاسی، شرایط اجتماعی و فرهنگی، توسعه‌یافتگی اقتصادی و ... در برمی‌گیرد.

❖ مساله دوم انگاشت برنامه‌ریزی شهری حول محور برنامه‌ریز است که احتمالاً تاثیرات منفی عمیق‌تری بر مسیر ترمیم شکاف نظریه و عمل در نظام مدیریت شهری ایران و تهران بر جای بگذارد و دارای سابقه تاریخی نیز هست، تحدید موضوع برنامه‌ریزی و مدیریت شهری شهری به رشته برنامه‌ریزی شهری یا شهرسازی است در حالیکه رشته‌های متعدد دیگری از جمله جامعه‌شناسی شهری، حقوق شهری، اقتصاد شهری، جغرافیای شهری، روانشناسی و مدیریت شهری در فرایند ایجاد/ترمیم شکاف نظریه و عمل در نظام مدیریت شهری نقش و سهم دارند و لذا موضوع اصلاح و ارتقاء نظام آموزش عالی در راستای نزدیک کردن دیدگاه‌های دانشگاهی به واقعیت‌های جاری با هدف صورت‌بندی دقیق‌تر و واقعی‌تری مسائل مدیریت شهری بایستی دغدغه همه این رشته‌ها باشد. به بیان دیگر، نظریات اصلاحی و انتقادی که با این پیش فرض مطرح می‌شوند که دیدگاه‌های خردگرا و عقلانیت‌ابزاری قادر به تشخیص نیازهای واقعی در سطح محلی نیستند و تنوع فرهنگی و اجتماعی را در نظر نمی‌گیرند با تحدید و تقلیل مساله برنامه‌ریزی به یک عامل برنامه‌ریز شهری (و یا در بهترین حالت خود چند عامل) بجای توجه به واقعیت‌های بازار و اقتصاد پویای شهر، مشارکت و شراکت شهروندان در ارزش افزوده ناشی از توسعه شهری، قدرت اقتصادی بازیگران مختلف از جمله بخش خصوصی و مساله پویایی سرمایه در شهر و مانند اینها خود در نهایت گرفتار نوعی صلبیت نظری می‌شوند که در آن به حدی به محلی‌گرایی و احساسات فردی و مشکلات محدود شده اهمیت داده می‌شود که اساساً فرایند و اصول برنامه‌ریزی و بالطبع مدیریت مطلوب شهر دچار نقصان دید و چشم‌انداز برای شکوفایی شهر می‌شود. نتیجتاً نه تنها به ترمیم شکاف بین نظر و عمل در مدیریت شهری تهران کمکی نمی‌کند بلکه به عمیق‌تر شدن این شکاف از طریق عدم پرداختن به خواستگاهها و عناصر شکاف نیز می‌انجامد.

واقعیت بعدی اعتقاد راسخ برخی از پژوهش‌های پیشین (از جمله شریف زادگان و شفیعی (۲۰۱۷) و علی آبادی و عسگری (۲۰۱۵)) به یک نظریه خاص (برای نمونه نظریه برنامه‌ریزی همکارانه یا برنامه‌ریزی ارتباطی) در حل و فصل مناقشه نظر و عمل در مدیریت و برنامه‌ریزی توسعه شهری است؛ به بیان دیگر این نظریات با این استدلال که دارای درون‌مایه‌های نظری مشارکت محور و محلی دارند و مشارکت شهروندان در فرایند تهیه طرح‌های توسعه شهری را به عنوان اصل پذیرفته اند و از طریق نقش‌آفرینی کنشگران و ذینفعان کلیدی میتوان تغییرات بنیادی ایجاد کرد، این رهیافتها را به مثابه یگانه راهکار ترمیم شکاف و نزدیک کردن حوزه نظر و عمل معرفی کرده‌اند. این رویکرد دو آسیب نظری و روشی دارد، نخست اینکه از بُعد نظری هیچکدام از عناصر تشکیل‌دهنده نظریه اعم از خاستگاه‌های نظری و تجربی، پیش‌فرضها و اصول مورد ارزیابی انتقادی

از منظر تطبیق با شرایط زمینه‌ها و بافتار ایران (تهران) قرار نگرفته‌اند و صرف اینکه دارای شعار حل مناقشه نظر و عمل با ابزار مشارکت فعال شهروندان بوده‌اند و یا ظرفیت ایجاد تغییر اجتماعی و کلیدی داشته‌اند مورد پذیرش واقع شده‌اند. دوم اینکه از بُعد عملی هیچکدام از پیش‌فرضهای رهیافتهای توصیه شده در عرصه عملی قبلا و یا در خود همین پژوهشها بازخوردهای پس از اجرای طرح را نگرفته‌اند. به بیان دیگر در این مطالعات به نتایج بازخوردهای کاربردی پیش‌فرضها و فرایندهای مبتنی بر رهیافتهای توصیه شده در نمونه‌های تجربه شده اشاره ای نشده است. این بررسی میتواند پشتوانه نظری و روشی مناسبی برای این توصیه این رهیافتها محسوب شود چراکه اگر ادعای این رهیافتها مبنی بر اصالت عملگرایی و نقش‌آفرینی گسترده‌کنشگران و شهروندان در فرایند برنامه‌ریزی درست باشد، در نمونه‌های تجربه شده این ادعا قابل اثبات است.

همچنین موضوع اصلاح سیاستی در فرایند مدیریت شهری در راستای ترمیم شکاف نظر و عمل در پژوهشهای مرتبط مورد غفلت واقع شده است. گرچه در برخی پژوهش‌هایی که بر بکارگیری تجربه زیسته و دانش بومی سمن‌ها و گروههای فعال مردم نهاد در فرایند اصلاح سیاستهای مدیریت شهری تاکید می‌کنند (از جمله سامانپور (۲۰۲۲)) و در راستای ترمیم شکاف و اصلاح سیاستهای مدیریت شهری در حوزه‌هایی مانند بافت‌های فرسوده و معضلات اجتماعی محلات در حال افول مفید هستند پیشنهاد شده است، اما بطور کلی رویکرد اصلاح سیاستی در نظامهای مدیریت شهری تهران که از یکسو از فقدان مدیریت یکپارچه شهری رنج می‌برند و از سوی دیگر شکاف نظر و عمل در آنها بطور فزاینده‌ای در حال افزایش است، نیازمند تبیین نظری و فکری دقیق برای طراحی کارآفرینی سیاست به منظور بهینه‌سازی سیاستهای موجود مدیریت شهری با هدف ترمیم شکاف نظر و عمل است.

۵. استنتاج‌های معرفت‌شناختی

یافته‌های مطالعه حاضر پژوهش نشان داد که غفلت از منابع الهام و الگویابی نظری مکاتب وارداتی یکی از آسیبهای جدی پژوهشهای منتخب است؛ به بیان دیگر در پژوهشهای با دغدغه شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری از زمینه‌های شکل دهنده به پارادایمهای توسعه و مدیریت شهری غفلت نموده و با بدیهی‌انگاری پیش‌فرضهای نظری در جست‌وجوی راهکارهای ترمیم شکاف نظر و عمل هستند، در حالیکه در بیشتر موارد (از جمله نظریه طرحهای جامع شهری) اساسا این مکاتب و دیدگاههای فکری هستند که دارای ایراد معرفت‌شناختی و روش‌شناختی بوده و قبول پیش‌فرضهایشان به معنی پیمودن اشتباه کل مسیر پژوهش قلمداد می‌شود. به همین نسبت میتوان بدیهی‌انگاری پیش‌فرضهای بسیاری از دیدگاههای برنامه‌ریزی بخصوص الگوهای برنامه‌ریزی شهری نوظهور را نیز مهمترین ایراد معرفت‌شناختی پژوهشهای بررسی شده قلمداد نمود.

آسیب معرفت‌شناختی دیگر در تحلیل و تطبیق پارادایمهای فکری مدیریت و برنامه‌ریزی شهری در این پژوهشها اتفاق افتاده است؛ برای نمونه در برخی از پژوهشها (مانند شریف زادگان و شفیع (۲۰۱۴)) در بخش نظری مقاله چنین آمده است: «بنابراین به‌نظر میرسد برنامه‌ریزی ارتباطی با ارائه شرایط نظری، پشتیبان عمل تصمیم‌گیری دموکرات و مشارکتی خواهد بود که خود اهداف توسعه‌ای را نیز برآورده خواهد کرد. ایجاد ارتباط میان کلیه گروههای ذینفع، مقیاس کوچک عمل آن (یک محله

شهری) همه و همه سبب میشود تا پیگیری و به‌کارگیری آن در زمینه کشورهای درحال توسعه که آزادیهای مدنی و سیاسی کمتری هم دارند، علاوه بر اهداف توسعه شهری اهداف اجتماعی و سیاسی را هم به بار آورد». همچنین در بخش تجربی مقاله (با نمونه موردی محله فرحزاد شهر تهران) چنین استنتاج شده است؛ «میزان ارتباط میان همسایگان، اقوام و ساکنان محله از وضعیت معمولی برخوردار است و در برابر این وضعیت به‌نظر میرسد همبستگی میان افراد حاضر در یک قوم بسیار بیشتر است. به عبارت بهتر همانطور که قابل حدس است، تعلق به قومیت بیشتر از تعلق به محله بود، منتهی به نظر میرسد تعلق به محله به قدری است که بتواند پایه‌ای برای برنامه‌ریزی ارتباطی باشد». گرچه در بخش نظری با ارائه نظریاتی از اندیشمندان غربی سعی شده تا مطلوبیت برنامه ریزی ارتباطی به لحاظ نظری به مخاطب القاء شود اما فقدان ارجاعات تاریخی به مساله توسعه، مشارکت و مدیریت شهری تهران (با وجود سابقه نسبتاً غنی ۱۲۰ ساله مدیریت شهری) و مهمتر از آن فقدان مقایسه این تاریخ با سیر تحول تاریخی مشارکت و توسعه شهری در اروپا (به عنوان منبع تولید نظریه برنامه‌ریزی ارتباطی) از یکسو و ارائه گزاره‌های حدسی (مانند گزاره حدس مبنی بر نقش تعلقات محله‌ای در کاربردپذیری نظریه برنامه‌ریزی ارتباطی به عنوان یک نظریه وارداتی) از سوی دیگر از آسیبهای عدم تطابق پارادایمی و شناخت سرچشمه‌های تولید و کاربست نظریات وارداتی محسوب می‌شود. گرچه در چارچوب و برخی شاخصها مانند مشارکت مردم محله، بهره‌مندی از نظریات مردم در صورت بندی مساله محله و امنند اینها ممکن است اشتراکاتی وجود داشته باشد، اما از منظر شکاف نظر و عمل مساله مهم داشتن زاویه معرفت‌شناختی، هستی‌شناختی و روش‌شناختی تولید، کاربست و روایی نظریه است که به دنبال پیاده‌سازی مطلوب در عمل است.

برخی پژوهشها نیز دچار خطای معرفت‌شناختی زمینه‌ای شده‌اند؛ بدین معنا که با پیشفرض قرار دادن این گزاره که نظام سرمایه‌داری و عقلانیت ابزاری عامل اصلی مشکلات و مسائل لاینحل در کشور ایران و شکاف شدید نظر و عمل در مدیریت شهری هستند، و با اتکا به معرفت‌شناسی برساخت‌گرایی اجتماعی و روش تحلیل گفتمان فوکویی با پیش‌فرض پذیرش گذار نظام سرمایه‌داری از امپریالیسم به امپراتوری، چنین استنتاج می‌کنند که «برنامه‌ریزان فضایی میبایست در کنار رهیافتهای برنامه‌ریزی که به روال مرسوم در محیط آکادمیک آموختند باید به مباحث قدرت- دانش نیز بپردازند تا در کنار نظام رسمی برنامه‌ریزی فضایی، در نظام غیررسمی نیز قابلیت کنش و اثربخشی بیشتری را داشته باشند. سپس، با بهره‌مندی از عقلانیت عملی یا فرونزیس در تعامل و چانه زنی با قدرت حداکثر تلاش خود را جهت برساخت گفتمان انسانی و توسعه‌ای از نوع دیگر به کار گیرند». مهمترین ایراد معرفت‌شناختی این گونه پژوهشها اتکاء به تئوریهای توطئه (از طریق امپریالیسم جهانی و امپراطوری سرمایه‌داری) و برجسته کردن نقش برنامه‌ریز به عنوان نماینده تفکری ضدسرمایه‌داری و نه برآمده از بطن و زمینه محلی و همچنین غفلت از نقش تاریخ، بافتار اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و فرهنگی محیطهای برنامه‌ریزی و در نهایت انحراف هستی‌شناختی از حل و فصل مساله شکاف به جنگ قدرت در شهر و مبارزه طبقاتی است.

در کنار اینها، همانگونه که آلوسون و سندبرگ استدلال کرده‌اند؛ به چالش کشیدن پیش‌فرضها و چارچوبهای فکری یک پارادایم و یا دیدگاه موجود با رویکرد مسئله‌مندسازی مهمترین دستاورد یک پژوهش میتواند محسوب شود بگونه‌ای که بجای استفاده از پرسشهای آماده از طریق دو روش مسئله‌مندسازی و مواجهه دیالکتیک با دیدگاههای مختلف و به چالش کشیدن

پیش‌فرضه‌های رایج دست به طرح پرسشهای جدید بزند. موضوعی که در پژوهشهای ارزیابی شده در مطالعه حاضر فقدان آنها محسوس بود.

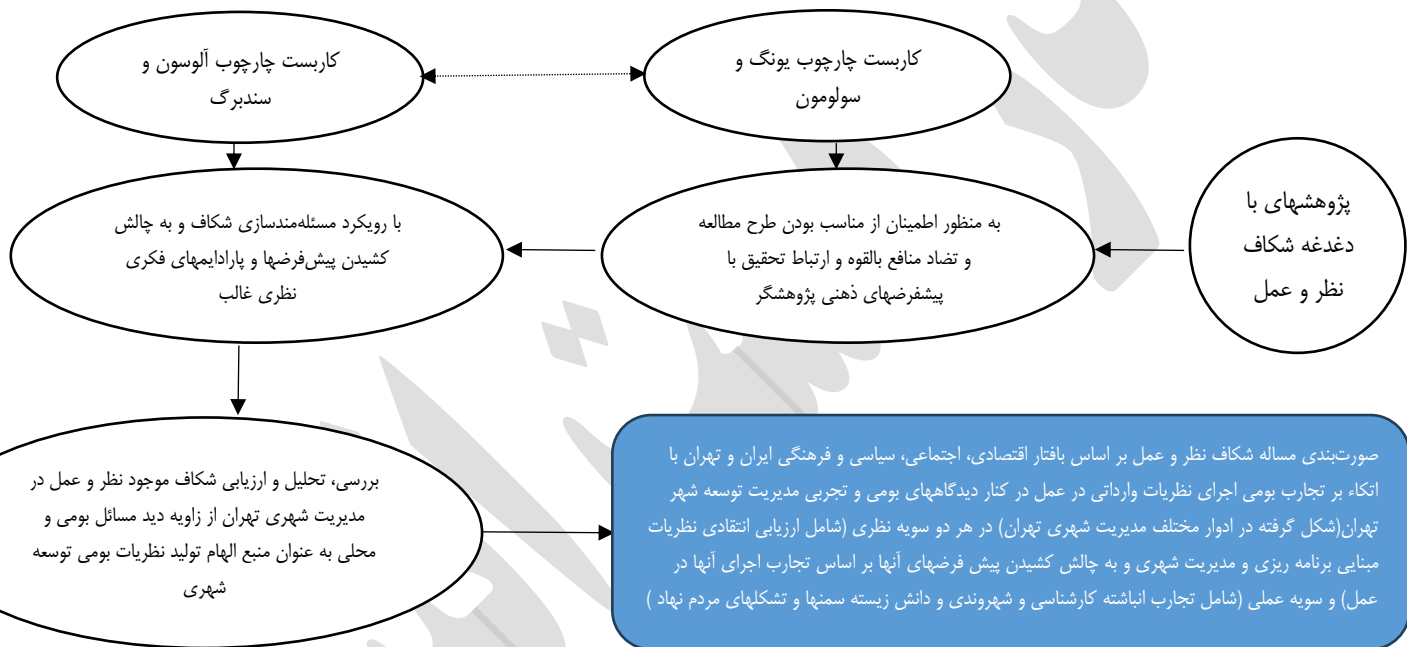
۶. بحث و نتیجه‌گیری

موضوع شکاف نظر و عمل در مدیریت و برنامه‌ریزی شهری همواره یکی از دغدغه‌های دائمی نظریه‌پردازان و شارعان حوزه مدیریت و برنامه‌ریزی شهری از یکسو و سیاست‌گذاران و مدیران محلی و شهری از سوی دیگر در دنیای غرب بوده است. جدالهای علمی زیادی نیز در حوزه دانشگاهی در خصوص فلسفه وجودی این شکاف نیز در گرفته است که البته بخش خیلی ناچیزی از آن در متون علمی و مباحثات دانشگاهی داخل کشور راه یافته است و مانند کوه یخی تنها قله آن پیش‌روی دانشجویان، محققان و مدیران شهری در ایران نشان داده شده است. این پژوهش در پی آن بود که دریچه‌ای به بخشهای عمیق‌تر این کوه یخی که در اقیانوس ابرمسائل و ابرچالشهای شهری مانند تهران غوطه‌ور است باز نماید. بر همین اساس با انتخاب یک روش ترکیبی ارزیابی انتقادی، ۱۵ پژوهش مرتبط ابتدا مورد ارزیابی قرار گرفتند و سپس مجموعه خلاءهایی که در این پژوهشها در مورد فرایند ترمیم شکاف نظر و عمل در مدیریت و برنامه‌ریزی شهری تهران دیده شد بحث و بررسی شدند.

این مطالعه نشان داد که عمده پژوهشهای پیشین منتخب (به جز مواردی مانند پژوهش عبدالهی و محمدی (۲۰۱۷)) پیش‌فرضه‌های نظری مکاتب اصلی و غالب را به چالش نکشیده‌اند و با فرض بدیهی بودن آنها به ارائه تحلیل و ارزیابی پرداخته‌اند. در مواردی نیز (از جمله شریف زادگان و شفیعی (۲۰۱۷) و علی آبادی و عسگری (۲۰۱۵)) رهیافت خاصی (برنامه‌ریزی همکارانه/ارتباطی) بدون بررسی انتقادی از ریشه‌های شکل‌گیری آن در خاستگاه اصلی و کارکردهای و کژکارکردهای آنها در بافتار اصلی خود از یکسو و میزان تطبیق‌پذیری بر اساس بازخورد از کاربست پیش‌فرضه‌های آنها در نمونه‌های تجربه شده از سوی دیگر به مثابه ابزاری برای ترمیم شکاف نظر و عمل برنامه‌ریزی توصیه شده‌اند. همچنین برخی از پژوهشها نیز (مانند نجاتی و همکاران (۲۰۲۱)) با اتخاذ یک نظریه تجویزی (قدرت-دانش) آنرا به عنوان بازیگر بلامنازه در عرصه مدیریت و برنامه‌ریزی شهری آنها از زاویه دید یک نظریه‌پرداز (فوکو) معرفی کرده و معتقدند که برنامه‌ریزان باید با شناسایی شرایط دوره امپراطوری (سرمایه‌داری) مناسبات قدرت و کنشگران شهری، نتیجه برنامه‌ها را به سمت منافع همگانی پیش ببرند. در حالیکه این دیدگاه در خاستگاه خود یعنی غرب به شدت مورد انتقاد قرار گرفته و نظریات جدید با پذیرفتن نقش بازار در ایجاد تعادل بین عرضه و تقاضا در نظام مدیریت شهری، فعالان بازار شهری (زمین، کالا، خدمات و ...) را نیز در زمره کنشگران و ذینفعان محسوب می‌کنند.

بر این اساس میتوان نتیجه گرفت که نتایج پژوهشهای پیشین که دغدغه بررسی شکاف نظر و عمل برنامه‌ریزی و مدیریت شهری را بویژه در تهران داشته کمتر در گشودن افقهای جدید برای گام برداشتن در راستای حل این مناقشه موفق بوده‌اند. لذا و در راستای ترمیم شکاف نظر و عمل در حوزه مدیریت و برنامه‌ریزی شهری کارایی مفیدی ندارند. یافته مهم بعدی این مطالعه این بود که برخی از پژوهشهای پیشین (از جمله نوریان و اسماعیلی (۲۰۲۳)) مساله شکاف نظر و عمل در مسائل شهری را به حوزه آموزش تقلیل داده و راه حل را در تقویت برخی مهارتهای دانشجویان جست و جو می‌کنند. بر همین اساس

میتوان گفت که در بهترین حالت حوزه آموزش شهرسازی بخش کوچکی از کلان مساله شکاف نظر و عمل در مسائل شهری ایران است. در نهایت، یافته‌ها نشان دادند که برخی پژوهشهایی که مشخصاً بر مساله شکاف نظر و عمل تمرکز در مدیریت شهری کرده‌اند (از جمله سامانپور (۲۰۲۱) و نژاد بهرام و جلیلی (۲۰۲۰)) از فقدان یک جامعیت نظری شامل اندیشه‌ها و مکاتب رقیب رنج می‌برند و با اتکاء به یک جریان نظری خاص قصد ترمیم شکاف را داشته‌اند که طبعاً از منظر معرفت‌شناختی و روش‌شناختی مساله شکاف نظر و عمل مفید فایده نخواهد بود. در شکل ۴ یک مدل مفهومی ساده شده برای صورت‌بندی مجدد مساله با جهت‌گیری ترمیم شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری تهران ترسیم شده است.

شکل ۴. مدل مفهومی ساده شده برای صورت‌بندی مجدد مساله شکاف نظر و عمل در نظام مدیریت شهری تهران

۷. کاربرد سازی نتایج

در این بخش پیشنهادهای تحقیق در دو بخش الف) پیشنهادات برای جامعه علمی (دستور کار پژوهشهای آتی) و ب) پیشنهادات برای جامعه هدف (بسته سیاستی برای مدیران شهری) ارائه می‌شوند؛

الف) پیشنهادات برای جامعه علمی (دستور کار پژوهشهای آتی)؛ با توجه به اینکه شکاف نظر و عمل یکی از مهمترین دلایل ناکارآمدی مدیریت شهری در عمل و بی‌ارتباطی نظریه‌های برنامه‌ریزی شهری در نظر نسبت به دغدغه‌های اصلی مدیریت شهری در ایران و تهران است، توسعه پژوهشهای نظری در این زمینه توسط موسسات آموزشی و تحقیقاتی هم در دانشگاهها و هم در نهادهایی مانند شهرداری تهران و سایر سازمانهای عمومی ضروری است. همچنین نظر به این واقعیت که یکی از زمینه‌های اصلی ترمیم شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری تهران، یعنی تجربه‌گرایی و اصالت عمل و

صورت‌بندی آن در قالب نظریه توسعه محلی مدیریت شهری، بسیار ناچیز در کانون توجه پژوهش‌های مرتبط بوده است، پیشنهاد میشود به طرف مختلف مانند حمایت‌های مالی و سایر مشوقها، این موضوع به یکی از دستور کارهای پژوهشی مهم در مراکز تحقیق و توسعه (R&D) سازمانهای عمومی تبدیل شود. در نهایت یکی از خلاءهای نظری مهم در حوزه برنامه‌ریزی و مدیریت شهری که سزاوار توجه است الگوسازی و رویکرد درونزا به مساله توسعه شهری در ایران است؛ در حالیکه بسیاری از نظریات وارداتی غربی دارای زمینه‌های محلی‌گرایی بوده و تجارب محلی منشاء اصلی تدوین آنها بوده است، در ایران عمده نظریات وارداتی و بدون تطبیق با شرایط و اقتضائات محلی بکار گرفته شده اند. در این زمینه پرداختن به مساله ترمیم شکاف نظری و عمل در مدیریت و برنامه‌ریزی شهری با تمرکز بر الگوی تدوین نظریات بجای ترجمه مستقیم و وارد کردن خود نظریات یکی از زمینه‌های پژوهش‌های بنیادی مورد نیاز است.

ب) پیشنهادات برای جامعه هدف (بسته سیاستی برای مدیران شهری)؛ به منظور پر کردن شکاف، پیشنهاد می‌شود شهرداری تهران یک نهاد دانش-محور انتقادی (Critical Knowledge Institute) را با همکاری دانشگاهها تأسیس کند تا وظیفه آن، تولید دانش زمینه‌مند و انتقال دانش ضمنی مدیران باشد. طراحی و استقرار سازوکارهای مشارکت شهروند-مبنا در فرایند تدوین کلان پروژه‌های شهر تهران با رویکرد بکارگیری تجارب زیسته شهروندی در سیاستهای مداخله در کنار ارتقاء مهارتهای نرم برنامه‌ریزان و مدیران اجرایی (از جمله قدرت مذاکره، میانجی‌گری، تسهیل‌گری توسعه و مدیریت تعارضات کنشگران) در قالب دستورالعمل‌های آموزشی و فنی دیگر راهکار مناسب برای کاهش شکاف نظر و عمل میتواند محسوب شود. علاوه بر این، همچنان که در برخی پژوهشها (مانند سامانپور (۲۰۲۲)) نیز شواهد آن ارائه شد، بهره‌گیری از سازمانهای مردم نهاد و تجارب غیررسمی در سیاستها و برنامه‌های رسمی در بسیاری از موارد راهگشاست؛ چرا که این نهادها دارای تجارب زیسته‌ای هستند که معمولاً در سیاستهای رسمی دیده و درک نمی‌شوند.

۸. محدودیتهای روش شناختی و پیشنهادات برای پژوهش‌های آتی

این مطالعه مانند سایر مطالعات مشابه دارای محدودیتهایی در مسیر انجام خود بوده است؛ محدودیت اصلی این پژوهش، محدود شدن تحلیل به متون مکتوب منتشر شده و عدم امکان ارزیابی دانش ضمنی و فرآیندهای غیررسمی تصمیم‌گیری بوده که خود میتواند منبع مهمی از شکاف نظر و عمل باشد. ضمن اینکه سوگیری بالقوه در فرآیند انتخاب و نقد مقالات خود یک محدودیت قابل توجه در مطالعه حاضر بوده است. محدودیت مهمتر بعدی اینکه روشهای ارزیابی انتقادی در حوزه کمتر شناخته شده‌ای مانند حوزه شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری در ایران اساساً شناخته شده نیستند. در نهایت محدودیت در تعداد و کیفیت پژوهش‌های پیشین همراه با فقدان ادبیات ارزیابی انتقادی در زمینه مطالعه حاضر منجر به محدودیت در تحلیل و تفسیر نویسنده مقاله شده است. بنابراین یکی از پیشنهادهای مطالعه حاضر برای تحقیقات آتی توسعه روش شناختی ارزیابی انتقادی بویژه تلفیق دو چارچوب پیش گفته در مطالعه حاضر است؛ در این زمینه پیشنهاد می‌شود سایر ادبیات مدیریت شهری در سایر حوزه‌ها با این روش ترکیبی مورد آزمون قرار گیرد تا در صورت مناسب بودن به عنوان روشی قابل اتکاء در پژوهش‌های ارزیابی انتقادی تثبیت شود.

با وجود محدودیتهای پیش گفته، یافته‌های آسیب‌شناسی روشی، معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی به همراه استنتاج‌های آسیب‌شناسی پارادایمی در این مقاله معتبر هستند چرا که اولاً مبنای آسیب‌شناسی انجام شده متون علمی و چاپ شده در مجلات معتبر بوده است و گرچه ممکن است دانش ضمنی و فرآیندهای غیررسمی با جهت‌گیری ترمیم شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری تهران وجود داشته باشد اما به دلیل اینکه مستندسازی، ارزیابی علمی و مهمتر از آن انتشار نیافته اند نمیتوان به عنوان واحد تحلیل از آنها استفاده نمود و فقدان آنها نیز لطمه‌ای به نتایج مطالعه حاضر نمی‌زند. دوماً گرچه ممکن است سوگیری بالقوه‌ای در فرآیند انتخاب و نقد مقالات وجود داشته باشد، اما چارچوب تلفیقی ارزیابی انتقادی یونگ و سولومون و آلوسون و سندبرگ به عنوان مبنای ارزیابی مطالعات، این سوگیری را به حداقل رساند چراکه نویسنده مجبور بود به سوالات و روشهای ارزیابی منتخب پایبند و متعهد باشد و ریسک سوگیری فکری خود را نپذیرد. در نهایت گرچه فقدان ادبیات موضوعی شکاف نظر و عمل بویژه در حوزه ارزیابی انتقادی یکی از محدودیتهای مطالعه حاضر بود اما نویسنده تلاش کرد تا با فراهم کردن چارچوبهای ارزیابی انتقادی معتبر از یکسو و گردآوری و مستندسازی تمامی پژوهشهای معتبر و مرتبط با هدف مطالعه از سوی دیگر این کمبود را به نوعی جبران و مبنایی برای توسعه روش‌شناختی و معرفت‌شناختی پژوهشهای آتی فراهم نماید.

در نهایت به نظر میرسد طرح این سوال برای پژوهشهای آتی میتواند شروع مناسبی باشد که آیا اساساً در فقدان وجود نظریات مبنایی و محلی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، پرداختن به موضوع شکاف نظر و عمل دغدغه درستی است؟ به بیان دیگر آیا در شرایطی که نظریات وارداتی مدیریت و برنامه‌ریزی شهری تناسب محتوایی چندانی با شرایط محلی تهران ندارند می‌توان از شکاف این نظریات با عمل مدیریت شهری تهران بحث کرد؟ سوال بعدی که پس از مشخص شدن جواب سوال نخست برای پژوهشهای آتی قابل طرح است این است که چگونه و طی کدام فرایند میتوان تجارب زیسته محلی، دانش انباشت شده کارشناسی و عملگرایی در عرصه مدیریت شهری را در قالب نظریات توسعه محلی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری صورت‌بندی کرد؟ پاسخ به این پرسشهای بنیادین ضمن اینکه بستر فلسفی و علمی مناسبی برای طرح موضوع شکاف نظر و عمل در مدیریت شهری تهران و ایران فراهم می‌کند، زمینه‌های اصولی و پایدار ترمیم این شکاف را نیز پدید می‌آورد.

به منظور درک بهتر و گرافیکی نتایج پژوهش، این نتایج در شکل ۵ جمع‌بندی شده‌اند.

نقاط قوت؛ تاکید برخی از مطالعات بر اصالت تجربه محلی و زیسته و دانش بومی سمن‌ها و گروه‌های فعال مردم نهاد در فرایند ترمیم شکاف نظر و عمل و صورت‌بندی نظریات توسعه بومی بر مبنای تجارب محلی

نقاط ضعف؛ فقدان بررسی انتقادی ریشه‌های شکل‌گیری نظریات در خاستگاه اصلی و کارکردهای و کژکارکردهای آنها در بافتار اصلی خود و ناتوانی در به چالش کشیدن پیش‌فرضهای نظری مکاتب اصلی و غالب و طرح سوالهای جدید

راهکارهای سیاستی؛ طراحی و استقرار سازوکارهای مشارکت شهروند-مبنا در فرایند تدوین کلان پروژه‌های شهر تهران با رویکرد بکارگیری تجارب زیسته شهروندی در سیاستهای مداخله در کنار ارتقاء مهارتهای نَرم برنامه‌ریزان و مدیران اجرایی(از جمله قدرت مذاکره، میانجی‌گری، تسهیل‌گری توسعه و مدیریت تعارضات کنشگران) و بهره‌گیری از سازمانهای مردم نهاد و تجارب غیررسمی در سیاستها و برنامه‌های رسمی سازمانی در شهرداری تهران

راهکارهای پژوهشی؛ تجربه‌گرایی و اصالت عمل و صورت‌بندی آن در قالب نظریه توسعه محلی مدیریت شهری به عنوان دستور کار پژوهشی حدی دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی همراه با رویکرد درونزا به مساله توسعه شهری در ایران و بخصوص تهران و الگوسازی بر اساس دیدگاهها و نظریات برآمده از تجربه زیسته شهروندی و تجربه عملی کارشناسی

شکل ۵. اهم نتایج حاصل از مطالعات حاضر؛ نقاط قوت و ضعف و راهکارهای سیاستی

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول ۱۰۰ درصد

تشکر و قدردانی

این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی با عنوان «تقویت ارتباط حوزه نظری و اجرایی در مدیریت شهری تهران» است که در سال ۱۴۰۴ و در معاونت مطالعات سیاستگذاری و حکمرانی شهری مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران توسط نویسنده انجام یافته است. بدین وسیله از مدیریت مطالعات خط‌مشی‌گذاری شهری مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران، سرکار خانم دکتر عظیمی، و کارشناس این مدیریت آقای دکتر سامانپور برای همراهی و راهنماییهای ارزنده‌شان در طول تحقیق کمال سپاسگذاری را دارم.

تعارض منافع

این مطالعه فاقد هرگونه تعارض منافع می باشد.

- Abdollahi, B., & Mohammadi, R. (2017). A critique of the gap between theory and practice in the modern-positivist paradigm in management and organization. In *Proceedings of the First National Conference on Criticism of Humanities Texts and Books (Fundamentals, Method, and Perspective)*. [In Persian]
- Alexander, E. R. (2010). *Evaluation in planning: Evolution and prospects*. Routledge.
- Aliabadi, L., & Asgari, Z. (2013). Collaborative approach in urban planning. In *Proceedings of the National Conference on Urban Planning and Architecture Over Time*. SID. <https://sid.ir/paper/864499/fa> [In Persian]
- Alvani, S. M., Akhavan Alavi, S. H., & Mahmeli Abyaneh, H. (2018). A detailed study of research role and utilization in urban management: Case study of Tehran urban management system. *Bagh-e Nazar*, 15(63) :5–16. <https://doi.org/10.22034/bagh.2018.67363> [In Persian]
- Alvesson, M., & Sandberg, J. (2011). Generating research questions through problematization. *Academy of Management Review*, 36(2), 247–271. <https://doi.org/10.5465/amr.2009.0188>
- Farhoodi, R., Gharakhlou-N, M., Ghadami, M., & Khah, M. P. (2009). A critique of the prevailing comprehensive urban planning paradigm in Iran: The need for strategic planning. *Planning Theory*, 8(4), 335–361. <https://doi.org/10.1177/1473095209341328>
- Friedmann, J. (1993). Toward a non-Euclidian mode of planning. *Journal of the American Planning Association*, 12(1), 145–163. <https://doi.org/10.1080/2345045221341422>
- Ghasemi, K. (2018). The spatial analysis of the livability of 22 districts of Tehran. *Habitat International*, 38. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2018.01.018>
- Habermas, J. (1996). *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy*. MIT Press.
- Harris, N. (2000). Practice through a lens: A metaphor for planning theory. *Journal of Planning Education and Research*, 19(3), 309–315. <https://doi.org/10.1177/0739456X0001900310>
- Imani-Shamlou, J., & Raffeeian, R. (2023). Analysis of the social production of space in the political economy of oil: A review study. *Iranian Journal of Social Development Studies*, 15(60) :139–161. <https://doi.org/10.30495/jisds.2023.75578.11965> [In Persian]
- Javdani, H. (2023). Globalization and higher education: A gap between theory and action—New strategies for development of Iranian higher education system. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 15(3) :107–130. [In Persian]
- Mirzakhani, A., Turró, M., & Jalilisadrabad, S. (2021). Key stakeholders and operation processes in the regeneration of historical urban fabrics in Iran. *Cities*, 118, 103362. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103362>
- Moghaddam, S. N. M., & Rafieian, M. (2020). From the kingdom lash to participation: The tale of urban planning in Iran. *Social Sciences & Humanities Open*, 2(1), 100022. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2020.100022>

- Nejati, M., & Nedae Tousi, S. (2025). The knowledge–practice gap in urban planning: Insights from consulting firms in Tehran. *Urban Economics and Planning*, 6(4) :126–147. <https://doi.org/10.22034/uep.2025.540516.1687> [In Persian]
- Nejati, N., Sarrafi, M., & Najafzadeh, R. (2021). Explanation of the role of power–knowledge in spatial planning with emphasis on disciplinary power and biopower. *Urban Planning Knowledge*, 5(2) :133–151. <https://doi.org/10.22124/upk.2021.18399.1597> [In Persian]
- Nezhadbahram, Z., & Jalili, S. M. (2021). Explanation of urban power and its effects on the development process of Tehran city. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 13(33) :269–280. <https://doi.org/10.22034/aaud.2020.208096.2037> [In Persian]
- Noorian, F., & Esmaceli, M. (2023). Investigating the concept of praxis in reducing the gap between theory and practice: The necessity of developing soft/political skills alongside hard/technical skills in modern urban planning education. *Environmental Planning*, 16(61) :27-48 [In Persian]
- Palermo, P. C. (2024). Whatever is happening to urban planning and urban design? Musings on the current gap between theory and practice. *City, Territory and Architecture*, 1(1), 7. <https://doi.org/10.1186/2195-2701-1-7>
- Pazhuhan, M. (2023). Institutionalizing urban climate governance in the global South? Evidence from Tehran urban management, Iran. *Climate and Development*, 12(2). <https://doi.org/10.1080/17565529.2022.2161298>
- Pazhohesh Jahromy, A. (2017). Evidence-based management: A bridge for the gap between management science and managerial practice. *Roshd-e Fanavari*, 51(13) :52–61. [In Persian]
- Pissourios, I. A. (2013). Whither the planning theory–practice gap? A case study on the relationship between urban indicators and planning theories. *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, 8(2) :80–92. <https://www.jstor.org/stable/24873350>
- Razzaghi-Asl, S. (2011). The relationship between theory and practice in work-based disciplines: The case of urban design. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 4(6) :21–26. [In Persian]
- Rezaei, F., Tabari, M., Farhadi Mahalli, A., & Mojibi, T. (2023). Sustainable development: From policymaking to practice (explaining the model of public policy gaps in the environmental field). *Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 12(1) :137–153. <https://doi.org/10.30473/ee.2023.59822.2388> [In Persian]
- Saiu, V. (2020). The three pitfalls of sustainable city: A conceptual framework for evaluating the theory–practice gap. *Sustainability*, 12(9), 2311. <https://doi.org/10.3390/su9122311>
- Samanpour, F. (2022). How can Iranian popular institutions reform urban planning? A case study of the Shush neighborhood. *Architecture and Urban Planning Letter*, 14(35) :47–64. <https://doi.org/10.30480/aup.2022.3579.1764> [In Persian]
- Samavati, S. (2020). The gap between theory and profession in contemporary urban design. *Journal of Urban Studies on Space and Place*, 4(16), e251544. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25386050.1399.1399.16.3.1> [In Persian]
- Sarrafi, M. (2025). The approach of transformative spatial planning for Iran’s sustainability. *Motaleate Shahri*. Advance online publication. <https://doi.org/10.22034/urbs.2025.143620.5160> [In Persian]

- Sharifzadegan, M., & Shafiee, A. (2015). Communicative planning as a new approach for community planning: Case study of Farahzad community, Tehran. *Refahj*, 15(56):281–313. [In Persian]
- Watson, M., Browne, A., Evans, D., Foden, M., Hoolohan, C., & Sharp, L. (2020). Challenges and opportunities for reframing resource use policy with practice theories: The change points approach. *Global Environmental Change*, 62, 102072. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2020.102072>
- Young, J., & Solomon, M. (2009). How to critically appraise an article. *Nature Reviews Gastroenterology & Hepatology*, 6, 82–91. <https://doi.org/10.1038/ncpgasthep1331>

یادداشت ها

i. یکی از نمونه‌های بارز این بی‌توجهی که منجر به خسارات فراوان جانی و مالی شد بی‌توجهی مسئولان نسبت به یافته‌های پژوهشی بود که در سال ۱۳۹۶ توسط دانشجویان مهندسی عمران دانشگاه تبریز به چاپ رسیده و سیل آق قلا را پیش بینی کرده بودند اما به دلیل اینکه دیده نشد یا جدی گرفته نشد منجر به مرگ تعدادی از شهروندان و میلیاردها تومان خسارت شد.

ii آلوسون و سندبرگ. برای ایجاد پرسشهای نوین بر اساس به چالش کشیدن پیشفرضهای رایج راهبرد *Problematization* را پیشنهاد داده‌اند که معادل فارسی آنرا مسئله‌مندی می‌توان قرار داد. برخی از پژوهشگران داخلی از جمله دکتر مظفر صرافی نیز در مقاله اخیر خود (https://urbstudies.uok.ac.ir/article_.html?lang=fa&۳۹۸۶) از این معادل استفاده کرده‌اند.

iii. رهیافت برنامه‌ریزی فضایی دگرگون‌ساز برای پایداری ایران

iv. گرچه آزمون ترکیب این دو روش به منظور اطمینان از روایی و پایایی آنها ضروری است اما از یکسو به دلیل ساختار مقاله (در قالب نقطه نظر و محدودیت تعداد صفحه و کلمات) و از سوی دیگر به دلیل اینکه آزمون روشهای ارزیابی پیشنهادی به لحاظ روایی و پایایی در فرمت مطالعه حاضر نمیگنجد و نیازمند مطالعه مبسوط دیگری با بهره‌گیری از ابزارهای ویژه خود از جمله (توافق خبرگان، ارزیابان مستقل و ...) است، لذا این موضوع به عنوان محدودیت مطالعه حاضر پذیرفته شده و همزمان به عنوان مطالعات آتی نیز پیشنهاد می‌شود.

v. به منظور پرهیز از تکرار سوالات برای هر پژوهش، تنها در مورد پژوهش نخست سوالات به طور کامل بیان شده و برای پژوهشهای بعدی خلاصه آنها ارائه شده است.